

»Nove zemlje, koje su došle u sastav Italije nameću rješenja novih problema. Naša tradicija slobode mora označiti put rješenjima sa najvećim poštovanjem autonomija i mjesnih tradicija.«
Viktor Emanuel III. (1919)

ISTRA

»Preko novina i u parlamentu treba reći Nijemcima Gornjeg Adiza, da Italija nema nasilničkih i odnarođjivačkih intencija, pošto- vat će jezik i običaje i dati po- trebne upravne autonomije.«
Mussolini (1919)

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULJSKE KRAJINE

FAŠIZAM I MUČENIŠTVO MANJINA

Jedna publikacija antifašističkog komiteta „Giustizia e Libertà“

Antifašistički revolucionarni komitet „Giustizia e Libertà“ (sa sjedištem u Parizu i u tijesnoj vezi s Antifašističkom Koncentracijom) izdao je nedavno malu brošuru pod naslovom »Il martirio delle minoranze«.

Ta publikacija od velikog je propa- gandnog značenja. Napisana je u prvom redu za talijanske antifašiste u inostranstvu i u Italiji, kamo se tajno ubacuje. U njoj su iznesene na zbiljen način sve one nepravde, koje doživ- ljavaju naša i njemačka manjina u Italiji pod fašizmom. To je još jedna optužba protiv fašizma, tim značajnija jer izlazi iz redova Talijana, zapravo iz najvišeg foruma talijanske antifa- šističke politike. Preveli smo iz te bro- šure prvi dio, koji govori o neodrža- nim obećanjima, to jest o onim obećanji- ma, koja je Italija davala slavenskoj i njemačkoj manjini kad je okupirala Julijsku Krajinu i Južni Tirol, a ko- ja je pogazila. Interesantno je kako gledaju talijanski antifašisti na ta o- bećanja. Čini se, da oni ta obećanja smatraju obaveznim za Italiju, kao što to stalno i mi ističemo. Nadalje je in- teresantno kako talijanski antifašisti gledaju i kako opravdavaju nasilja nad manjinama u Julijskoj Krajini i Južnom Tirolu prije dolaska fašizma na vlast. U tom pogledu ne bismo se mogli sasvim složiti s antifašistima. I mnogi današnji antifašisti krivi su za mnoga nasilja nad manjinama... Izgleda međutim da se toga stide i da vide kako su griješili. Svakako brošu- ra koju je izdao komitet „Giustizia e Libertà“ predstavlja dokument, koji ne smijemo zaboraviti. Prevod prvog poglavlja brošure glasi:

Vlade antigermske antante fiksirajući sa talijanskom vladom 26 aprila 1915 londonskim ugovorom ulazak Italije u rat proti Njemačkoj i Austriji priznali su Ita- liji pravo da si anektira: I. Trentin, nastan- njen kompaktnim talijanskim stanovni- štvom; II. Južni Tirol, između Brennera i Salorna, nastanjen skoro kompaktnim njemačkim pučanstvom; III. gradove Goricu i Trst te obalne gradove zapadne Istre, koji su nastanjeni jakim talijanskim veći- nama; IV. teritorij između talijanskih gra- dova i sadašnje talijansko-jugoslavenske granice, koji je nastanjen skoro kompak- tnim slavenskim pučanstvom; V. veliki dio Dalmacije, nastanjen skoro kompaktnim slavenskim pučanstvom.

Ovaj se je ugovor vodio i zaključio tajno. Ali kampanju, koju su vodili ta- lijanski nacionalisti da dokažu legiti- mnost i potrebu ovih teritorijalnih do- bitki žestoko su pobijali u Italiji ljudi, koji su ostali vjerni idealima talijan- skog preporoda.

Iza svršenog rata, najautoritativniji od ovih ljudi — Leonida Bissolati — ju- nački je ustvrdio, da se Dalmacija mora pustiti Jugoslaviji, da predjel gornje Adiže mora ostati Austriji, i da je u zaleđu Go- rice, Trsta i zapadne Istre potrebno umet- nuti u talijansku granicu čim moguće ma- nji broj Slavena, Nacionalisti i prve sku- pine fašista, koje je vodio Mussolini, sabo- tirali su ovaj govor, što ga je Bissolati imao držati u Milanu u januaru 1919. Ali tekst onog govora ostaje kao dokaz da talijanski narod ne čine samo nacionalisti i fašisti.

Kad su talijanske trupe iz konca rata okupirale Južni Tirol, general Pec- ori-Giraldi objavio je u proglasu 18. novembra 1918, da će kraljevina Ita- lija »utemeljena na Slobodi i Praved- nosti« respektirati »sa svom praved- nošću i velikodušnošću« tuđi jezik stanovništva onog kraja.

Italija isključuje — govorilo se u onom proglasu — svaku silu ugnjetavanja svo- jih podanika drugog plemena i jezika. Nje- zina će nakana biti da odredi odnošaje međusobnog bratstva. Privatne škole, os- novne škole i postojeće pokrajinske škole biti će osvaštene da se služe njemačkim nastavnim jezikom. Sudbeni dokazi i admi- nistrativni akti biti će sastavljeni talijan- ski, ali i u njemačkom jeziku ondje gdje se taj jezik rabi. Na osnovu ovih principa mo- že se biti sigurnim da će sva pitanja jezi- ka i kulture naći brzo svoje mirno rješe- nje.

Dne 6. augusta 1919 ministar predsjed- nik Nitti dao je u Parlamentu ovu izjavu: »Instrukcije što sam ih dao (guvernerima bivših austrijskih krajeva) jesu da se ru- kovode čuvstvom slobode, ravnodušnošću i toplom simpatijom prema pučanstvu dru- gog plemena. Treba da osijete da Italija ne će odnarođjivanje Slavena, Italija je ze- mlja demokratije«.

Kada je traktatom u Saint-Germain-en- Laye (10 septembra 1919) dana u vlast Italiji gornja Adiza, nota, kojom su po- bjednice vevlasti saopćile austrijskoj vla- sti tekst ovog traktata, nije bila bez na- pomene da

»talijanska vlada hoće da uvede poli- tiku široke liberalnosti prema svojim novim podanicima njemačkog plemena za sve što se tiče njihovog jezika, nji- hove kulture i njihovih ekonomskih interesaa«.

Dne 27. septembra 1919 talijanski mi- nistar spoljnih poslova Tittoni primie- tio je u parlamentu da na koncu konca krajevi, koje je Italija dobila kao nagradu za pobjedu imaju samo neznatnu količinu Nijemaca i Slavena, dok je mirovna kon- ferenca dodijelila 7 milijuna drugorodnog pučanstva drugim pet država: »Ko može da baci prvi kamen?« i dodao je:

»Pučanstvo druge narodnosti koje je došlo u naš sastav neka znade da mi mrzimo svaku misao ugnjetavanja, od- narođjivanja, da će njihov jezik i nji- hovi administrativni predstavnici uživa- ti sva prava naše liberalne i demo- kratske uprave, da će njihovi politički narodni poslanici naći srdačan prijem u talijanskom parlamentu, koji će ih slušati sa dužnom pažnjom kada budu govorili u ime naroda, koji oni pret- stavljaju. Mi možemo uvjeriti pučan- stvo gornje Adiže, da oni neće nikada poznati policijski režim persekucija i samovolja, kojima su bili kroz dugi niz godina izloženi od strane carske au- strijske vlade Talijani Julijske Kraji- ne i Trentina. Mi molimo ovo pu- čanstvo da nam stisne ruku, koju mu mi bratski pružamo«.

Dne 1. decembra 1919 kralj Viktor Ema- nuel treći kod otvorenja novog parla- menta objavio je ovako:

»Nove zemlje, koje su došle u sastav Italije nameću rješenja novih proble- ma. Naša tradicija slobode mora ozna- čiti put rješenjima sa najvećim pošto- njem autonomija i mjesnih tradicija«.

Fašisti tumače da se takove službene izjave ne smije uzeti ozbiljno: »Gore spo- menute izjave izražavaju jednostavno mi- šljenje i nakane pojedinih vladinih i stran- kinskih ljudi u naročitom momentu i zato ne vežu njihove nasljednike«.

Oni tako slušaju lozinku, koju je dao Mussolini kad je u govoru dne 3. marta 1928 izjavio »da se on ne drži obave- zan osiguravanjima, više ih manje la- bavim i usmenim, koje su dali ljudi, što su predstavljali sisteme i vlade, koje je fašistička revolucija nesmiljeno svla- dala«.

Jedan od takovih nemilosrdno svladanih ljudi je Viktor Emanuel III, koji još sre- tno vlada u godini 1933. Ali godine 1919. »ljudi dobre vjere« su mislili, da one izja- ve treba uzeti ozbiljno.

I Mussolini je 11. septembra 1919. u »Popolo d' Italia« davao Talijanima ove lekcije o dobrom vladanju:

»Mi nismo među onima, koji se boje njemačkog iredentizma. Sigurno, ne će imati nasilnog oblika, ne će biti raskolno i opasno, ako Italija vodi u krajevima gor- nje Adiže politiku iskrene i realne demo- kracije. Već od ovog momenta treba i pu- tem novina i u parlamentu reći Nijemci- ma gornjeg Adiže, koji su danas u poli- tičkom smislu Talijani, da Italija nema na- silničkih i odnarođjivačkih intencija, da će poštovati jezik i običaje i da će dati potrebite upravne autonomije. Može biti da Italiju neće ljubiti — dok će trajati stari ljudi i labavi sistemi — zbog pogrije- šaka i nerazumijevanja, ali je neće nikada mrziti radi nasilja i tlačenja. To nije u na- šem temperamentu«.

Obećanjima odgovarali su u glavnom u Gornjem Adizu i djela vojničkih i civilnih vlasti kroz dvije godine, 1919 i 1920, t. j. dok nije fašistički pokret preokrenuo polo- žaj. Naravski i u one dvije godine nisu falila trvenja i mrski incidenti. Kako su se Nijemci nalazili politički sjedinjeni s jed- nom državom, koju oni nisu ljubili i za čije se stvari oni nisu interesirali, bilo je prirodno, da su uhvatili svaku zgodu da manifestiraju svoje nezadovoljstvo, a bilo je i prirodno da kod ovakvih dokaza protiv- talijanski talijanski funkcionari nisu uvijek sačuvali dužnu ravnodušnost. Ali tko ne- pristrano ispita tužbe, što su ih Nijemci činili u one dvije godine talijanskog režima treba da prizna da su njihove optužbe za- sta malene. (?) Najteže je što talijanski upravljači nisu imali nikada smjelosti da odijele njemačko gornje Poadižje od ta- lijanskog Trentina, da učine jednu autonom- nu pokrajinu. U privatnim su razgovorima priznavali pravednost ove molbe, obećavali su da će toj molbi udovoljiti, ali nisu ni-

kada održali obećanja iz straha od prote- sta, koje bi podigli nacionalisti i fašisti.

U Julijskoj Krajini bili su odnošaji iz- među talijanskih vlasti i slavenskog pučanstva već u početku vrlo mutni.

Razlika se tumači sa činjenicom što tren- tinski Talijani žive na teritoriju sasna odi- jelnom od teritorija poadižjskih Nijemaca pa radi toga nisu talijanski nacionalisti bili u stanju da svakog časa i dana dodju u prepri sa Nijemcima; nasuprot u Julijskoj Krajini Talijani u gradovima žive rame uz rame sa Slavenima iz okolnih sela pa su slučajevi za sporove neprestani. Osim toga Nijemci Gornje Adiže shvatili su već od proljeća 1919 da je mirovna konferencija neoporecivo odlučila o njihovoj sudbini pa su u svojim protestima protiv aneksije Ita- liji vanli tanji kraj kao pobjedjenici. Nasu- prot sudbina Julijske Krajine i Dalmacije ostala je neodlučna do novembra 1920; kroz dvije godine Slaveni su živjeli u nadi, da će predsjednik Wilson prisiliti talijan- sku vladu da ostavi Jugoslaviji one zemlje, koje ona traži i radi te iluzije oni su bili natjerani da umnože izraze nehaja i agre- sivnosti protiv talijanskoj okupaciji.

Za represaliju talijanski nacionalisti i fašisti učinili su baš u ovoj zoni prve pokušaje svojih metoda ne samo proti organizacijama talijanskih radnika već i proti organizacijama slavenskog pu- čanstva. Civilne, vojničke i sudske vlasti počele su baš ovdje biti bezobzirno na strani počinitelja »nacionalnih« na- silja protiv »boljševika« i protiv Sla- venaa.

U Trstu je dne 13. jula 1920 Giunta, do pred malo mjeseci državni podtajnik pre- sjedništva vlade u kabinetu Mussolinija, predvodio bande, koje su zapalile »Narodni Dom«, sjedište svih političkih, ekonomskih i kulturnih slavenskih organizacija u gra- du i prouzrokovao ukupnu štetu od 4 mi- lijuna.⁽²⁾

Policijska je indiferentno prisustvovala ovom barbarluku. Palitelji odilazili su uzimati u bližnju kasarnu kante benzina po- trebite za njihovo »plemenito« djelo. Od onog vremena batinjanie, grabeži i požari bile su redovite oznake dnevne kronike Ju- lijske Krajine.

Kad je bio potpisan rappalski ugovor, koji je ostavio Jugoslaviji Dalmaciju, ali je u Julijskoj Krajini anektirao Ita- liji više od pol milijuna Slavena, polo- žaj je bio već mnogo kompromitiran. Ali nije se još ništa dogodilo, što se ne bi bilo moglo popraviti. Vlada se je do tada pokazala saučesnikom na- cionalista i fašista u njihovim drzvo- tostima prema Slavenima, ali se je mo- glo misliti, da se radi o prelaznoj fazi i da će se brzo uspostaviti uslovi reda i mira.

Sforza, ministar vanjskih posala, koji je vodio pregovore za rapalski ugovor dao je u parlamentu dne 27. novembra 1920 ovu izjavu:

»Ljubav prema našoj domovini ne smi- je značiti prezir domovinski osjećaja druge rase, makar ona bila mlađa i sa manje slavnom poviješću. Mi smo morali primiti u svoje krilo stotine hiljada Slave- na. Ovim Slavenima, kojima u ostalom kon- venci da ostanu u kontaktu sa svojim naravnim ali sasna talijanskim centrima, Goricom i Trstom, mi ćemo osigurati najširu slobodu jezika i kulture; to će biti za nas časna obaveza i akt političke mudro- sti. Uvjereni smo dakle da će se naši novi građani i u ovom obziru osjetiti brzo za- dovoljnim što pripadaju jednoj velikoj si- li, koja će jaka po svojoj neusporedivoj kulturi, respektirati i zavidljivom brigom njihov lokalni život«.

Istoga je dana ministar pretsjednik Giolitti dao ovu izjavu:

Pretstavnici srpsko-hrvatskog-slovenačkog naroda smatrali su neuputnim da traže od Italije da garantira zaštitu onih koji po- staju talijanski građani. Italija je uvijek dala svim strancima najširu slobodu i evi- dentno je, da ćemo je dati još bolje onima, koji postaju talijanski državljani. Na ovoj točki nije se raspravljalo u Rappalu, jer narodi koji su pregovarali s nama pozna- vali su našu lojalnost«.

Odobrivši istog dana rappalski ugovor parlament je na predlog bivšeg pre- sjednika Luzzatija izglasao dnevni red: Parlament izražava želju da se dobri od- nošaji proglašeni u Rappalu razvijaju na za- jedničku korist pomirenih naroda i Evrope u nadi da etnički elementi, koji su ostali s druge strane odnosnih granica uživaju iskrenim jamstvom najslobodniju uporabu jezika, kulture i vjere sa dubokom obazri- vošću, koju traži njihov naročiti položaj«.

Ali upravo prvih mjeseca 1921 počela je Italija da srće u vrtlog fašizma. Ne

samo Slaveni Julijske Krajine već su Nijemci južnog Tirola osjetili učinke novog položaja.

Dan 24 aprila 1921 ima za Nijemce gornje Poadižja istu važnost kao i 13. jula 1920 za Slavena Julijske Krajine. Jedna kazne- na ekspedicija, pod komandom Staracea, sada (1933) generalni tajnik fašističke stranke, banula je u Bozen i napala je sa bombama u ruci povorku neoružanih gra- djana te jednoga ubili i 48 ranili.

Drugoga dana je Mussolini u »Popolo d' Italia« pozvao Talijane da »zgnječe njemačke glave« i najavio je da se već hiljade fašističkih nogu vježba za ta- kovu »performance«.

Kad je godine 1921 u maju bio izabran za narodnog poslanika, javno je preuzeo »svoj dio moralne odgovornosti« u junač- kom pothvatu aprila 1921 i rastumačio da je tim pothvatom fašizam označio granice preko kojih ne dozvoljava da njemački elemenat podle na nijedan način dalje.

Kaznene ekspedicije, javno favorizira- ne od vojničkih vlasti, od tada dalje slijedile su bez prekida i u predveče- je »Pohoda na Rim« cijeli se ovaj kraj moglo smatrati podjarmljenim. I civil- ne vlasti, natjerane pritiskom vojničkih elemenata i fašističkom galamom napu- stile su ravnodušnu politiku od 1919 i 1920.

Već u drugoj polovici 1921 vlasti su nare- dile u južnoj zoni da talijanske obitelji iz- vade svoju djecu iz starih njemačkih ško- la i da ih pošalju u novo otvorene talijan- ske škole, a kao talijanske obitelji smatra- li su ne samo one koje se slobodno izjave kao takove, već i one, koje su imale ta- lijansko ime, ili su same vlasti držale da to ime ima talijansko porijeklo.

Iza prelaza na Rim sistematski su bili uvedeni od fašističke diktature proti Nijemcima Poadižja, proti Slovincima i Hrvatima Julijske Krajine, proti Gr- cima sa otoka u egejskom moru, pače i proti stanovnicima Valle d' Aosta, koji govore francuski oni isti groteski pretjerani sistemi, koji su prije rafa dizali javno mišljenje civilizovanog svi- jeta proti Rusima što su radili u Fin- landiji i u Poljskoj, proti Prusima, ko- li su nastojali da »odnarođe« Poljake, Dance i Elsačane i proti Mađarima koji su ugnjetavali Rumunje i Slavena. Stanovnici Valle d' Aosta vjekovima su pripadali Piemontu. Nikada nije bilo kakve dvojbe o njihovoj privrženosti Italiji. Ali vrtlog fašističkog fanatizma obuhvatio je i njih.⁽⁴⁾

Vrlo mnogo brutalnosti radi kojih se tuže »inorodci« pod fašističkim režimom — ukinuće personalnih prava i slobode riječi, štampe, udruženja, raspuštanje nefašističkih organizacija i prenos njihovih dobara na fašističke organizacije, potpuno pomanjka- nje pravednosti na procesima, policijska samovolja, režim terora proti sumljivima, ukinuće slobodnih izbora i općinskih i po- krajinskih autonomija, pretjerano oporezo- vanje, rasipanje za nekorisne javne rad- nje, razbacivanje općinskog novca itd. itd. — nisu sigurno naročiti privilegiji »inoro- daca«. Među Talijanima u Julijskoj Kra- jini je običaj, kad djevojka pobjegne sa dragim i ne zna se kamo, njezina obitelj stavi oglas u novine, kojim je zaklinje, da se vrati u očinsku kuću te rabi ovaj izraz: »Vrati se Marijo«, sve ti je oprošteno«.

Iza kako je »nacionalna diktatura dala osjetiti svoju slast i starim podanicima Franje Josipa, često se na tršćanskim zidovima vide natpisi neizvjesnog po- rijetla »Vrati se Cecco Beppe; sve ti je oprošteno«.

Ovi humoristički natpisi pisani su talijan- ski, a ne slavenski i dokazuju da je faš- istički režim uspostavio staro austrijsko vladanje i za Talijane. Ove fakte napomi- njemo onim dobitnicima, koji izvan Italije protestiraju radi postupanja fašista sa Ni- jemcima Gornjeg Poadižja i Slavenima Ju- lijske Krajine, a drže da je fašistički režim dobar kad je apliciran na 40 milijuna Tali- jana. Ovo napominjemo i onim piscima, Ni- jemcima i Slavenima, koji pišući o zlostaj- vljanjima, čije su žrtve njihovih sunarodnja- ci u Italiji, okrivljuju ne samo fašiste, nego sve Talijane, i redovito se skrupulozno su- združuju da upute svoje čitaoce, da fašisti- čki režim daje da osjećaju njegovu težinu ne samo inorodci, nego cijelo talijansko pučanstvo.

Ali je i pravo da se prizna da je nad inorodce pao najteži bič, koji ne osje- ćaju tuzemci.

bič mjera, koje je uzela diktatura da pri- silni sve one, koji u granicama Mussolini- jevog carstva ne govore jezik »gospodara« da govore, misle, snivaju samo u talijan- skom jeziku

— Da ne bi ko posumnjao u naše »poznato herojstvo«, mi ga osvježujemo na Dodekanezu...

KOŠANA JE DOBILA „DOPOLAVORO“

St. Peter na Krasu, aprila 1934. (Agis). V Dol. Košani so pred dnevi otvorili gostilno italijanske prosvetne organizacije »Dopolavora«. V ta namen so vzeli v najem vso Valenčičevo hišo. Gostilno so oddali Karlu Dovganu iz Gor. Košane, ki jo bo vodil. Potrebno otvoritve nove gostilne so motivirali z vzrokom, da nimajo nobenega primerne prostora za razne prireditve, plesne itd. Res je, odkar so odvzeli gostilniško koncesijo posestniku in trgovcu Francu Kaluži, ni v Košani nobenega večjega in primerne prostora. Za domače bi že zadostovalo, kajti naš kmet nima več denarja, da bi si vsaj tu pa tam privoščil kakšen četr vinar. Toda, naš človek prav za prav ne pride za to v poštev. Fašistična kulturna in prosvetna organizacija stremi posebno za tem, da da prilagoditi zabavati se pred vsem Italijanom. In teh ni malo, če pomislimo, da imamo v občini poleg učiteljev in karabinerjev, tudi še dva člana milicije, v Neverkah vojake, na postaji železniške uradnike in delavce. Vsi ti so potrebni zabave in razvedrila, za kar pa mora plačevati naš človek s tem, da ga prisilno vpíšejo kot člana v »Dopolavoro« in od njega terjajo članarino. Zato, hkrati, pa četudi mnogokrat nimajo niti za to, mora naš kmet dati v take namene, drugače gorje mu! To je italijanska kultura in prosveta, ki jo fašizem prinaša v naše krajeve. Otvarjanje gostiln, prirejanje plesov in zabav, to nudi našemu narodu visoka fašistična »kultura«!

PRED KOMISIJO ZA KONFINACIJO

»er je pobelil svojo hišo na kateri so bili napisani »Viva il Duce, Viva il Fascismo«.

V Jelšanah so lansko poletje imeli fašistovsko milicijo, ki je delala po okoličih svoje vojaške vaje. Ob sklepu so hoteli prirediti velik ples, ki se pa ni obnesel, ker so se boljša dekleta poskrila. To jih je razjezilo, pa so pokazali svojo moč tako, da so po hišah napakali fašistovska gesla: »A noi! W il Duce! W il fascismo!« Take packe so po nepisanem paragrafu nedotakljive. Neki gospodar je kmalu potem vso hišo nanovo pobelil in ob tej priliki seveda odstranil one svete besede. Prišel je v dolgotrajno preiskavo, bil klican pred komisijo za konfinacije in obsojen na strogo nadzorstvo. Vsak večer ob osmih se mora orožnik prepričati če je grozanski tolovaj doma pri ognjišču. (»Slovenec«)

GORNJA TRIBUŠA NI VOLILA!

Čepovan, aprila 1934 (Agis) — Volili smo tako kot drugod, vsak volilni upravičenec je dobil na dom glasovnico v zaprti kuverti, in sicer samo ono s »sic«. Le malokateri volilec je dobil obe glasovnici. Iz Gor. Tribuše pa ni šel, razen župnika, nihče na volišče. Tudi iz drugih vasi je marsikdo izostal, vendar pa navaja uradno poročilo, da se samo 138 volilcev ni udeležilo volitev.

IZJAVA PODESTATA O ZADOVOLJSTVU MANJSINE V ITALIJI

Divača, aprila 1934 (Agis) — Vremeski podešta se je po volitvah izrazil, da fašistični plebiscit ni imel drugega namena kot dokazati svetu, da italijanski narod priznava fašistični režim, ga podpira in je vdan svojemu vodji. Izven italijanskih mej pa (v Italiji sami itak ni mogoče), ne bodo mogli več očitati razizmu, da krivično ravna s manjšinami, saj so se te s plebiscitom izrekle, da so zadovoljne s fašizmom.

HIMEN.

V torek sta se poročila v Zagrebu g. Adi Gruden iz Idrije, uradnik talijonice željeza v Topuskem z gdnjo Jovanko Mirilović iz Divuše. Čestitamo.

ČEKAMO PRETPLATU

od mnogih nesavjesnih pretplatnika...

Aretacija skupine slovenskih fantov

Gorica, aprila 1934. (Agis). Iz Čepovana poročajo, da so tamkaj dne 25. aprila aretirali 8 fantov in sicer: Pepelovega in Markovega iz Lokve, Vratarjevega, Miklavževega, Filipovega, Markovega in Skalarjevega iz Čepovana ter enega iz Lokovca.

Fantje so se vračali iz Gorice ter so se zadržali v gostilni pri Balentinu, kjer so zapeli nekaj slovenskih pesmi. Prišli so karabinerji in so aretirali celo družino, razen dveh, ki sta jim ušla in sicer Pirih Janeza in Mrak Franca iz Gor. Tribuše.

TEŽKE OBSODBE FAŠISTIČNEGA TRIBUNALA

Naš človek obsojen na 24 let strogega zapora?

Postojna, aprila 1934. (Agis). Naš list je s volčarjem poročal o aretaciji nekega v Razdrto priseljenega Italijana, agenta Arizio, nekega aktivnega častnika in nekaterih domačinov. Pred dnevi pa se je razširila govorica, da je bila ta skupina aretirancev politično osumljena in obsojena v Trstu. In sicer: agent Arizio na 12 let, kapitan ravno toliko, dalje Boštjanov v Franc

iz vasi Strane pri Postojni na 8 let, Mežnarjev Tone tudi iz Stran pa na 24 let strogega zapora. Domov se je vrnil, prost vsakršne kazni domačin Pavlinov Andrej, doma tudi iz Stran, ki je bil skupno z gornjimi aretirani, a oproščen. Podrobnosti o vzroku aretacij in te obsodbe niso znane, širijo pa se najrazličnejše govorice in domneve.

Stanislava Gomizelja je Austrija izročila Italiji

Grozote laških zaporov — Šest mesec bolnišnice — Kaj vse se pripeti primorskemu emigrantu

Sežana, aprila 1934 (Agis) — Gomizelj Stanislav, star 26 let, doma iz Kranje vasi pri Dutovljah na Krasu, je oktobra meseca 1932 pomotoma zašel preko meje v Avstrijo pri Mariboru. Avstrijske oblasti so ga prijele in poslale nazaj v Italijo, kjer so ga aretirali, zvezali in peljali najprej v Sežano. V sežanskih zaporih je bil zvezan noč in dan ter celih 6 dni po dvakrat na dan pretepen. To delo so opravljali trije miličniki, med njimi pa je bil najhujši domačin Slovenec Jerič,

doma iz Gabrovca pri Komnu, ki je pri miliciji kot »appuntato«. Po šestih dneh so ga prepeljali v Trst, kjer so ga pa morali spraviti v bolnico zaradi polne izčrpanosti. Pri pretepanju so mu izbili tudi tri zobe. V bolnišnici je ostal celih šest mesecev preden je prišel tisto k sebi, da so ga lahko oddali v zapore, kjer je predsedel nadaljnjih sedem mesecev, vse do novembra 1933. To vse brez kakšnega prestopka in edino zato, ker je šel v Jugoslavijo brez potnega lista.

FAŠISTIČNI TEROR SE JE POOSTRIL

Vsestranski pritisk na slovanske duhovnike

Gorica, aprila 1934 (Agis) — Župni upravitelj iz neke vasi v Vipavski dolini je bil pred tedni od političnih oblasti poklican v Gorico na odgovor. Tu so mu predbacivali vsemogoče prestopke, zlasti pa so ga obtožili in očrnilili kot velikega sovražnika »balile«.

Nad slovenske duhovščine izvaja fašizem čimdalje hujši teror. Oblasti upajo, da bodo s poostrenim terorjem vendar lahko prisilili vsaj posameznike, da se »prostovoljno« umaknejo s svojih mest. Po slovenskih duhovskih izpraznjenih mestih bi ta zasedli italijanski, ki prežijo kot tigri prav na vsako pri-

liko. Kakšne duhovnike pošilja fašizem v naše kraje, to vemo prav dobro. Kdor ne odgovarja uradnim zahtevam, ali se izneveri, ga tudi prav kmalu odslovijo. To je prav nazorno pokazal slučaj patra gvardiana samostana pri Sv. Križu. Po fašističnem plebiscitu pa postopajo s slovenskimi duhovniki brutalnejše kot kdaj prej. Zdi se ko da so zadnje čase malo popustili s terorjem, z zadnjimi volitvami pa se spet opogumili, ko da je za vselej zapечатena usoda našega naroda pod Italijo.

Bivšemu svetokriškemu župniku g. Rejcu pretijo z ponovno konfinacijo

Gorica, aprila 1934 (Agis). — Znano nam je že, kaj vse je doletelo župnika g. Rejca, bivšega svetokriškega župnega upravitelja in mirnega oznanjevalca božje besede. Konfinacije ga je rešila tista prebrisana amnestija, ki ga je spravila prav za prav še na hujše stališče kot je bil prej, kajti stalno je zasledovan in zalezovan kot najhujši razbojnik. Vsak njegov korak je zabeležen, kaj šele beseda! Pred dnevi pa je bil poklican pred ožjetne oblasti, ki so mu sporočili, oziroma zagrozili s ponovno konfinacijo.

Tako postojajo ti tuji brezsrčnejši, ki imajo v rokah vaje naše pokrajine, z našimi duhovniki samo zato, ker niso petolizniki! Mar res mislijo, da svet verjame v »pravilno in pravično« zmago fašističnega plebiscita s katerim so ho-

teli odvrniti pozornost pred vsem na trpljenje našega ljudstva pod fašističnim jarmom? Morda celo, da jim je ta »sijajen« plebiscit dal nekako pooblastilo za tako ravnanje?

V ŠKOFLJSKEM SEMINIŠČU NA REKI

ki je podrejeno reškemu škofu Santinu, se slovenski gojenci ne počutijo dobro. Pod škofijskim upraviteljem msgr. Mecchio so bolje ravnali z njimi. Svoji dušni pastirjem so za veličnočne praznike pisali v italijanskem jeziku, kar je se seveda neprijetno osupnilo.

Več bogoslovcev iz reške škofije študira v Benetkah, torej ne v goriški bogoslovni, kjer se vzgajajo bogoslovci iz goriške, tržaško-koperske in poreške škofije (»Slovenec«)...

Italijanska banka uničila slovenskim vlagateljima prihranke

Idrija, 23. aprila 1934 (Agis) — Zopet naša gospodarska kronika beleži lep primer italijanske »podjetnosti«. Ta primer bo gotovo ostal marsikomu dolgo, dolgo v spominu. V našem mestecu je med ostalimi denarnimi zavodi tudi podružnica »Banca del Friuli«, ki je kakor znano napovedala poravnavo. Na kakšen način je prišla ta banka do denarja žuljavih slovenskih rok je vsakakor zanimivo. Ko vsi drugi denarni zavodi dajali samo 4 od sto obresti, je ta banka kar na enkrat lepo povišala obresti na 5,5 od sto. To in pa velika propaganda je povzročila, da so naši kmetje in delavci začeli dvigati iz domačih zavodov svoje prihranke, ki niso plačevali tako visokih obresti in vlagali v omenjeno banko. Prišli so slabi časi in kriza je kmalu nato nastopila, banka je morala napovedati poravnavo oz. konkurz. Svoji upnikom je banka priznala samo 40 od sto od celotnih vlog in sicer 15 v gotovini, 25 od sto pa v obveznicah »Banca Cattolica del Veneto«. Upniki so jih prejeli v septembru pretečnega leta. S temi obveznicami so, z res trgovsko rafiniranostjo, opeharili naše ljudi. Nominalna vrednost obveznic je 100 lir, realna vrednost pa komaj 25 lir, in danes je padla celo na 20

lir! Vlagatelji so bili tako z vso fineso dvakrat prav pošteno, da ne rečemo mersarsko odrli. Prvič za 60, potem pa še za 20 od sto. Od težko prihranjenega in z veliko muko zbranega denarja, jim je ostalo torej le 20 od sto. Tako skrbno fašizem za gospodarski blagor naših krajev, to so njegovi ukrepi proti čimdalje ostrejši gospodarski krizi. Naši ljudje pa nimajo nikake zaščite, niti pravne!

LJUDSKA POSOJILNICA V TRNOVEM V LIKVIDACIJI

Trnovo, aprila 1934 (Agis) — Ljudska posojilnica v Trnovem, ki je delovala skoraj 40 let, je že dalj v prisilni likvidaciji. Pri posojilnici je bil naložen samo domači kapital, povečini trnovskih in okolišnih kmetov, ki bodo kot izgleda, zgubili skoro vse. Posojilnične terjatve so večina same hipoteke na kmetijska posestva. In koliko in kako zamore plačevati naš kmet danes svoje dolge, vemo prav dobro. Vendar likvidacijska uprava pridno izterjuje in izterjani denar vraga v podružnične rešne posojilnice in hranilnice v Il. Bistrici. Koliko odstotkov svojih vlog bodo dobili vlagatelji, ni znano.

KRALJ VIKTOR EMANUEL GOVORI ODUŠEVLENO O FAŠIZMU

»PLEBISCIT« JE ZA NJEGA BIO — IM POZANTAN. — ON JE VRLO ZADOVOLJAN S FAŠISTIČNIM ODGOJEM OMLADINE. — O RATNOM SPREMANJU KRALJ MISLI KAO I MUSSOLINI. — NAROD »UJEDINJEN OKO SAVOJSKOG GRBA I LIKTORSKOG SNOPA«.

Dne 28. aprila 1934 je v Rimu novi parlament »izabran« plebiscitom od 25. marta. Prvu sjednico novog fašističnog parlamenta otvorio je talijanski kralj Viktor Emanuel III. prestolnom besedom. On je u tom svom govoru vrlo oduševljeno govorio o fašizmu. On o plebiscitu od 25. marta kaže da je bio »impozantan« i da je tim plebiscitom narod pokazao da prihvaća sasvim fašizam. Ne donosimo čitav govor Viktora Emanuela nego ćemo spomenuti samo nekoja mjesta. On kaže naprimjer ovo: »U unutrašnjoj politici temeljnu osnovicu državnog života sačinjavaju poštovanje zakona, red i pravičnost. Nigdje u zemlji nije poremećen red niti će biti poremećen, ne samo zbog toga, što ga zadržavaju jake upravne i vojne snage, kojim raspolažu vlast, već i zbog toga što se narod uslijed sve svjesnije discipline cjelokupnog stanovništva već potpuno srodio sa pojmom reda.

Nedavne su svečanosti pokazale koliko su se lijepo i skladno razvili sporazum i saglasnost između građanskih i crkvenih vlasti. Sporazum i pomirljivost vazda su bili bitan činilac u talijanskoj historiji.

Kralj je zatim govorio o pravosuđu i spominje izmjene u pojedinim zakonima i podatke, koji pokazuju opadanje kriminaliteta u Italiji.

Kaže, da za ovu pojavu ima da se zahvali ne toliko strogosti zakona, koliko odgoju naroda preko fašističke stranke i njenih organizacija, a naročito omladinskih organizacija, koje su stekle velikih zasluga za budućnost Italije.

Kralj potom govori o reformama izvršenim na polju narodne prosvjete i o potrebi i važnosti fizičkog odgoja pa kaže:

»Nitko ne treba da se čudi, nastavlja kralj, što su u nastavne programe srednjih i viših škola unijeti i vojni predmeti. Zauzeti velikim djelom unutrašnje obnove želimo iskreno i od srca mir, kako radi same Italije tako i radi Evrope i to za što duži razmak vremena. Medjutim najpouzdanije jamstvo za takav mir je u valjanosti naše oružane snage.

Moja će vlada težiti, da usavrši kvalitet oružane sile oslanjajući se na načelo da i kader i pripravnice jedinice imaju da budu udruženi duhom pobjede«.

Kralj Viktor Emanuel napominje, da današnji duh i odgoj omladine mnogo olakšavaju vojnu obvezu i podvici u vezi s time, da sadanji fizički odgoj i oduševljenje omladine za sportove mnogo doprinosi poboljšanju rase. U vojnom uređenju, po riječima kralja, vlada vodi računa o čuvanju načela bezuslovnog jedinstva između pripravnog rada i zapovijedanja.

Završio je prijestolnu besjedu riječima:

»I pored težine sadašnjeg vremena pratim sa iskrenim zadovoljstvom povoljni razvoj talijanskog naroda.

Taj razvoj neće nikad da se prekine, jer se ujedinjeni talijanski narod okupio oko grba Moga Doma i rimskog liktorskog snopa složeniji no i u jednom ranijem razdoblju svoje povijesti te ide u susret sve ljepšoj budućnosti«.

Tako je 28. aprila govorio Kralj Italije Viktor Emanuel III.

ISTRA NA VELESAJMU U MILANO

Na velesajmu u Milano bila je ove godine posebno zastupana i Istra. Izložen je istarski bauxit, iz kojeg se vadi aluminij, i kremen za pravljenje stakla, istarski kamen i cement. Ali posebna je pažnja bila posvećena propagandi turizma. Posebni odjeljak na sajmu je bio određen za istarske proizvode, a posebni za turizam.

»Corriere istriano« se nada od te izložbe nekom boljitku za Istru. Kaže da jedino turizam može da u Istri da neku korist, ali da do sada nije ni u tom pogledu ništa učinjeno. Istra da ima po svojoj ljepoti sve uvjete za uspješni promet stranaca, a naročito je Pula, škrinja rimska, puna arheoloških atrakcija (Još jedan epitet: »scrigno di Roma«, a bolje bi bilo »Pola la Morta«). Naročito se hvali poduzetnost poslanika Maracchia (Mraka) i prefekta Cimorona, i kaže da će Istra po njima i po toj izložbi postignuti napokon ekonomski preporodaj.

Mi se bojimo da ni svi velesajmi, ni svi Mraki i Cimoroni, ne mogu da donesu Istri ekonomski preporodaj, jer je Istra u jednom neprirodnom sklopu s Italijom, pa iz toga izlaze sva zla koja su Istru do sada snašla.

NESAVJESNI PRETPLATNICI

podupiru želje fašizma, kojemu bi bilo drago da »Istra« prestane izlaziti!

ITALIJAN O IDRIJI

Da Idrija propada, priznava le mimogrede

Ljubljana, aprila 1934. (Agis). »Il Popolo di Trieste« je prinisao pred kratkim precej dolgo pismo o Idriji. Spisal ga je Italijan, ki je šele pred kratkim prišao v Idriju. Najprej pripoveduje o svojih prvih utisih, ki ga je nanj napravilo mesto samo in okolica. Tu govori v samo Italijanom lastnih superlativih, hvale, povzdiguje nad oblake itd. Vse se mu zdi tako lepo in očarljivo, kot kaka otroška igra. Nato preide k zgodovini. Tu pravi, da je rudnik odkril neki Formentini iz Cedad.

Kot vsi Italijani, pri katerih se je že udomaćila ta navada, trdi tudi on, da je Avstrija te kraje slavizirala in da li je to zelo uspelo. Danes pa, pravi, da je Italijanizacija že toliko napredovala, da Italijane, ki pridejo iz stare Italije, domaćini že prav dobro razumejo.

V dopisu obuja tudi iz spominov pripovedko, ki da mu je lo pravila med vojno neka Gorčanka o rudniku in ki je znana tudi nam je iz čitank, in sicer o izsušeni posodi, ki jo je dal kmet ponoči v potok, da bi se namočila in o živem srebru, ki se je preko noči zbralo v njej.

Zanimivo je pri tem to, da rabi v tem popisu pripovedke za živo srebro dobeseden prevod slovenskega izraza — »argento vivo«, dočim Italijani rabijo za živo srebro izraz »mercurio«.

Jasno je torej, da je slišal to pripovedko od Slovenke, od koga drugega neki bi sploh mogel sicer slišati. On se seveda zadovoljuje z znanjem, da je to izraz, ki ga je našlo ljudstvo, ki daje z opisovanjem zunanjih znakov izraza svojim zaznamkom.

Cipkarska obrt, pravi, da je popolnoma propadla, ker je izgubila trge in ker ima hudo konkurenco v industriji. Tudi idrijski rudnik zelo trpi radi padca cen živega srebra.

Cena je sedaj samo četrtina od prejšnje pred 4 ali 5 leti. Klub temu pa dela v rudniku še vedno 600 delavcev in rudarjev. Zanimivo je pri tem dejstvo, da se v svojem dopisu izogiba sploh vsakega razpravljanja o socialnem položaju in o bedi. Važno se mu zdi to, da so ti kraji danes »italijanski« in da se domaćini popolnoma dobro razumejo z Italijani. Drugo vopse ni važno, oziroma se lahko omeni le mimogrede. Tako način prikojevanja dejstev, pač ne bo prišel nikoli zlepa rešitve.

TEŽAVE NAŠIH TRGOVCEV

Miren, aprila 1934. (Agis). S kakšnimi težkočami se morejo boriti naši trgovci, kakšna davčna bremena morajo prenašati, je že vsem znano. Tudi je znano kako jih zaradi vsakega najmanjšega in malenkostnega prestopka obsojijo na visoke globe, čez prav večkrat store marsikak prestopke le zato, ker jim niso bile znane številne in vsaki dan nove odredbe. Poleg vsega tega, pa se je pojavil sedaj še nov in še bolj zabrtben ter brezvesten uničevalec. V zadnjem času se je naselilo pri nas precej laških družin. Tako niso sedaj postali več redki slučaj, da so se, večinoma družine z nad 5 otroki, zadolžile pri naših trgovcih in tudi seveda nič plačale. Ko naš trgovec, s prirojenom mu vladnostjo, opozori na obveznost, pričnejo ti pritepenec zmerjati in žugati ter večkrat tudi naredijo sitnosti, tem, da gredo nazaj karabinerjem eno ali drugo stvar; navadno se kaj zmislijo ali podtaknejo. Sitnost, ki so jih imeli na ta način naši trgovci, je že mnogo. Danes so postali proti njim seveda previdnejši in se branijo takih odjemalcev.

TRGOVCI MORAJU DA DRŽE TEKUČI RAČUN POD POŠTANSKE ŠTEDIONICE

Pokrajinska fašistička federacija za trgovinu u Gorici pozvala je sve trgovce da otvore tekući račun kod Poštanske štedionice. Oni trgovci koji plaćaju do 15.000 lira poreza moraju ujedno da na taj tekući račun polože 500 lira, a oni iznad 15.000 polažu 1000 lira, i to vinkulirano na ime finansijske administracije fašističke federacije.

Ko ne otvori tekući račun i ko ne položi propisani doprinos od 500 ili 1000 lira, bit će kažnjen sa 250-1000 lira globe, na osnovu nekog zakona od 28. jula 1930.

IZ SODIŠĆ

Ker je Sedej Franciška iz okolice Cerknega, stara 40 let nagovorila svojega mladotnega sina da je pritihtapil 10 kg jugoslovenske moke, je bila kaznovana na 350 lir denarne kazni.

Valentin Beguš, star 79 let, doma iz Tolmškega je bil kaznovan zaradi 12 kg vtihtapljene kave na 890 lir kazni.

Ivan Volarič, star 44 let, iz Idreškega je bil radi razpečavanja neocarindene vina in žganja kaznovan na 2270 lir globe in 95 lir denarne kazni.

Alojz Sternberger, star 26 let, iz Goč pri Vipavi je bil obsojen na plačilo 1440 lir globe in 40 lir denarne kazni zaradi nedovoljne žganjkuhe.

Ivan Koren, star 23 let, iz Kobarida je bil obsojen na 2 leti in 8 mesecev zapore, 1600 lir globe, ter 2800 lir denarne kazni, zaradi povzročitve telesnih poškodb, poskusa nezake bega, prekoračenja meje brez potnega lista, tatvine in zaradi nošnje orožja brez dovoljenja.

Cecchetti Ivan, doma iz Poreča, po poklicu tajnik deželnih poligrafičnih sindikatov, ki je bil zaven tega se eden izmed ravnateljev pri tržaški »Cassa mutua dei Poligrafici« je poneveril pri omenjenemu deželnemu zavodu 24.000 lir. Obsojen je bil na 3 leta 8 mesecev zapore in 1100 lir globe, ter na izključitvijo iz vseh državnih služb. Tudi med fašisti se dobi kaka »be-la« vrana!

FINANSIJSKA KATASTROFA ITALIJE

Neki dan je javljeno, da će u Italiji svim državnim činovnicima biti ponovno snižene primadležnosti, koje je Mussolini još pred dvije godine snizio za 5 %, iako je bila izričito naglašeno, da plate, koje su bile zadnje godine snizio za 5 % iako je bilo izćine, neće biti reducirane.

Sniženje plata zaključeno je na zasjedanju ministarskog savjeta. — Agencija Stefani navadja glede redukcije plata između ostalog slijedeće: Kupovna snaga talijanske valute se je zadnjih godina povećala na taj način, da se je izmijenio razmjer 1:4, koji je vrijedio 1930 godine između tadanje i predratne lire. Ministarski savjet je zaključio, da je radi toga nužno sniženje plata državnih namještenika. Primadležnosti od 6.000—12.000 lira snizit će se za 6. iznad 12.000 lira na godinu za 12. plate članova vlade za 20 %. Prištednja, koja će se dobiti iz ovog sniženja, iznašat će preko 100 milijuna lira.

Radi sniženja plata, vlada je naredila, da se sa 16 aprila snize i najamnine za privatne stanove za 12, za trgovačke lokale za 15 %. U državnim konzumnim zadrugama živežne namirnice prodati će se za 10 % jeftinije. Sigurno je da se ove odredbe neće rizično sprovesti. Već više puta bile su izdane naredbe za sniženje kruha i drugih živežnih namirnica, pa ipak su cijene još više poskočile.

Burzovni bilježenji bilježe, da lira na stranim burzama naglo pada. Nema više povjerenja u lira, za koju Mussolini uvijek priča, da je čvrsta i nepokolebliva. Ma kako energično zvučile te fašističke izjave o liri, ona se ipak ljulja, ona je u opasnosti, jer se čvrstoća valute, na koncu konca, ipak ne oslanja na »svečanim« obavezama, nego na mnogo realnijim i opipljivijim stvarima. Solidnosti lire manjkaju, naime, dva esencijalna elementa: ravnoteža u državnim budžetu i ravnoteža u trgovačkoj bilanci. Kako da fašistički režim održi lira, ako ne može da ispravi nedaće državnog budžeta? Kako da talijanska moneta ostane solidnom, ako trgovačka i plaćevna bilanca pokazuje sve nepovoljniji saldo?

Deficit talijanskog državnog budžeta je upravo zaprepastujući. Kroničan je s tendencijom stalnog progresivnog porasta.

Računa se, da će ove godine 1933-34, deficit iznositi oko 5 milijardi lira na 20 milijardi ukupnog budžeta. G. 1931-32 deficit je iznosio 3.937 milijuna, 1932-33 nešto preko 4 milijarde. U prvih 7 mjeseci ove godine deficit je premašio 3 milijarde lira. Pariški finansijski list »L'Information« pisao je 24 marta o talijanskim budžetskim nevoljama, pa kaže među ostalim: »Talijanski deficit je proporcionalno daleko viši od francuskog. Budžet od 20 do 22 milijarde lira pretežak je za tu zemlju, koja je dva puta siromašnija od Francuske. Pretežak je i državni dug, koji je prešao 100 milijardi i sve više raste. Autonomna blagajna za amortizaciju nije međutim u prvom semestru 1933-34 ništa amortizovala. — Tako piše »L'Information«.

Ali da bi se dobilo tačniju sliku budžetskog deficita Italije treba nadodati, da cifre koje se iznose, nisu ni izdaleka realne.

Milijarde deficita bile bi upravo horendne, kad Mussolini ne bi to primjenio izvestan sistem prenošenja rashoda na buduće budžete. Već 1927-28 ukupna cifra angažmana na račun budućih budžeta i to do 1933 iznosila je ništa manje nego 26 milijardi. Kakvi će, dakle, biti tek deficiti u narednim godinama... U izvještaju parlamentarne komisije za budžet 1933. čitamo: Asanacija budžeta onemogućena je zbog unošenja velikih svota rashoda iz ranijih godina... »

Za veliki deficit u budžetu treba tražiti uzroke u prvom redu u jakom porastu troškova.

Fašistički ekonomski stručnjak Mortara, koji svake godine objavljuje »Prospektive economiche«, izračunao je, koliko su narasli rashodi od 1924 dalje. On je zaključio, da je država 1924-25 g. imala 10.400 milijuna lira, a 1931-32 g. 26.800 milijuna lira. Porast od 145 posto! Prema predviđanjima za 1933-34 u rashodima je cifra od 5 milijardi na kamate za javne dugove... Javni dugovi države neobično su veliki i stalno rastu. Godine 1928 iznosili su unutarnji dugovi 86 milijardi, a u februaru 1934 godine 2 milijarde. Do sada se je Mussolini spašavao unutarnjim zajmovima, a i pred par je mjeseci raspisao jedan takav veliki zajam. Međutim novi zajam ne će moći tako brzo da raspiše. Odaziv na posljednji bio je vrlo slab,

uza sve represivne mjere. Povišenjem poreza situacija se također ne će moći ispravljati. Porezi su već tako nategnuti, da je više nemoguće povisivati ih.

Porezi su u Italiji viši nego i u jednoj zemlji. Samo država ubire 18 milijardi lira, a ostale administracije 7 milijardi. Već je i u talijanskim listovima bilo više puta govora o tome, da je porez u Italiji nepodnosiv. Nacionalni dohodak računa se na ukupnih 68 milijardi, pa prema tome na poreze otpada čitavih 38 posto.

Ali Mussolini je jednom rekao, da će Talijani makar i travu jeli, ali flotu će izgraditi.

Trgovačka bilanca Italije vrlo je nepovoljna.

Uvoz je pao od 22.313 milijuna lira g. 1928 na 11.637 milijuna a 1931, pa dalje na 7.412 milijuna u g. 1933. Ali i izvoz je pao od 14.998 milijuna na 10.036, pa na 5.979 milijuna lira u 1933 godini. Izvoz je pao za 60 posto, a uvoz na 87 posto. Odnos uvoza i izvoza je doduše povoljniji, ali ta je povoljnost vrlo relativne naravi, kad se uzme u obzir, da je tako jako pao promet uopće: sa 37.312 milijuna lira izvoza i uvoza na samih 12.391 milijun. A od toga veći dio otpada na plaćanje inostranstvu, nego na primanja iz inostranstva: uvoz je i danas daleko viši od izvoza. U posljednje vrijeme pisalo se u talijanskoj štampi o pitanju vanjske trgovine mnogo. Naročito u vezi s naglim padom trgovine s Francuskom i Njemačkom. Talijanska roba gubi tržišta.

Fašistički stručnjak za ekonomiju de Stefani pisao je nedavno u »Corriere della sera«, da Italija treba da pristupi uvodjenju sistema kompencijacija, a senator Agnelli, predsjednik »Fiat«a, zagovara čak »etatizaciju vanjske trgovine«.

Tako su prilike nepovoljne. O zaprekama, koje stoje na putu talijanskoj vanjskoj trgovini, pisao je pred nekoliko dana u »Giornale d' Italia« i Virginio Guyda.

Italija osjeća zbog svega toga jaku oskudicu deviza i to ugrožava još više njezinu valutu i čitav njezin finansijski sistem.

U tome je i tumačenje ljuljanja lire na stranim burzama. Ples lire nije kako ističe ministar Jung i za njega oficijelna štampa, posljedica spekulativnih namjera nego je to naravna reakcija na sve bilansijske nevolje Italije.

Razumije se, da ni »Banca d' Italia«, talijanska emisiona banka ne može da izdrži sve te reperkusije bez nekih vidljivih posljedica.

Ona ne raspolaže s bogatim masama za velike manevre. Šta da radi s onih nešto preko 7 milijardi zлата i ekvipiranih moneta, kojima raspolaže... »Banque de France« je u februaru mogla da efektivira ekspediciju zлата u inostranstvo za preko 3 milijarde, a da to nije bio za nju napor, a niti štetno za franak. Kad bi takvu operaciju morala da učini talijanska banka prestiž lire rasplinuo bi se kao dim, a omjer zлата i banknota, koji je 54—55 posto reducirao bi se na neznatan procenat.

Da bi održao na visini taj omjer Mussolini praktikuje politiku sistematskog reduciranja cirkulacije banknota i ona je pala za 16.774 koncem 1929 na 13.243 milijuna koncem 1933, a na 12.400 u februaru 1934.

Tim sistematskim reduciranjem cirkulacije fašizam se veoma ponosi, ali krije nepovoljne i opasne strane te politike. U četiri godine povećano je iz opticaja 4.300 milijuna papirnate monete. U Francuskoj, s istim brojem pučanstva, ima u prometu 82 milijarde franaka, to jest preko 2000 franaka po stanovniku, dok u Italiji dolazi oko 300 lira po stanovniku. Talijanska finansijska anemija može da se daljnjim reduciranjem opticaja pretvori u paralizu.

U novije vrijeme, međutim, situacija »Banca d' Italia« pokazuje simptome, koji se ne će moći ovim metodama liječiti više. Fašistička štampa objavila je situaciju 31 marta upoređenu sa situacijom od 28 februara. Jaki pad zlatnih rezerva: sa 7 milijardi 104.886.000 na 6 milijardi 874.400.000. Rezerve u ekvipiranim valutama pale su sa 83 milijuna na 43 milijuna. Rezerve su pale ukupno za 269 milijuna, a cirkulacija je porasla za 254 milijuna. Situacija u ovom pravcu razvija se i u aprilu, ma da je Mussolini da bi spasio lira snizio plaće državnim činovnicima od 6 do 12 posto. Izgleda da će na finansijska i fašizam slomiti vrat...

ENGLESKA ŠTAMPA O TEŠKOM STANJU U ITALIJI

»Robovanje donosi sa sobom siromaštvo i bijedu«

Veliki londonski list »Daily Herald« donosi uvodni članak u kome kaže, da novi dekret Mussolinijev o smanjenju plaća državnih službenika u Italiji razgolićuje fašizam, pokazujući, koliko su lažne njegove pretenzije o postignutim uspjesima i kakva je ekonomska realnost. Pristalice fašizma prelazili su preko brutalnosti ovog režima tvrdeći, da se efikasnost i organizacija iziskuju, da se žrtvuje lična sloboda. One tvrde, da je fašizam jedna efikasna forma organizacije, da je doveo do privrednog poboljšanja i da je sposobniji i pedesetiji za donošenje odluka u kritičnim trenucima. Te pristalice tvrde, da se radnici u fašističkoj državi nalaze u boljem ekonomskom položaju, uprkos činjenici da su izgubili svoja prava kao građani i kao članovi radničkih udruženja. Oni tvrde, da je fašizam u stanju da done- i da je donio prosperitet Italiji. Ovo tvrdjenje bilo je podržavano na sve moguće načine. Međutim ono se ne može više održati. Novi dekret Mussolinija razbio je i pobio je to tvrdjenje za uvijek.

Novim dekretom smanjuju se nadnice i plaće državnih službenika i dalje, iako je jedno smanjenje već sprovedeno 1930 god. Sada se očekuje, da će i poslodavci i industrijalci početi putem vlade. U svojoj dvanaestoj godini fašizam je prinudjen, da još jednom smanji već vrlo bijedni standard života talijanskog naroda. Robovanje donosi sa sobom siromaštvo i bijedu. Nalazeći se pred sve većom bijedom, pred velikim problemom nezaposlenosti, pred problemom opadanja izvoza i porasta budžetskog deficita, Mussolini je u vrlo teškom položaju i ne zna šta da radi. Na zahtjev bankara i industrijalaca ostao je pri zlatnom važenju i ne zna šta da radi. Na njihov zahtjev hoće da smanji troškovi produkcije. Na njihov zahtjev on smanjuje produkciju i koči trgovinu.

proljećna moda

129

Elegantne crne ili smeđe polucipele od najboljeg telećeg boksa sa kožnim djonom. Ukusna, moderna cipela za proljetne šetnje.

Dobre i trajne čarape dobijete kod nas u svim modnim bojama i uzorcima. —

Štrapačne polustiljene Din. 7.

Kočane sa uzorcima Din. 10.

Modne flor Din. 15.

Savršena cipela za elegantnog gospodina. Prvorazredni materijal izrada.

129

Flora

Novim dekretom smanjuju se nadnice i plaće državnih službenika i dalje, iako je jedno smanjenje već sprovedeno 1930 god. Sada se očekuje, da će i poslodavci i industrijalci početi putem vlade. U svojoj dvanaestoj godini fašizam je prinudjen, da još jednom smanji već vrlo bijedni standard života talijanskog naroda. Robovanje donosi sa sobom siromaštvo i bijedu. Nalazeći se pred sve većom bijedom, pred velikim problemom nezaposlenosti, pred problemom opadanja izvoza i porasta budžetskog deficita, Mussolini je u vrlo teškom položaju i ne zna šta da radi. Na zahtjev bankara i industrijalaca ostao je pri zlatnom važenju i ne zna šta da radi. Na njihov zahtjev hoće da smanji troškovi produkcije. Na njihov zahtjev on smanjuje produkciju i koči trgovinu.

Tvrđenje, da je fašizam jedna revolucija, da uvodi novi socijalni i ekonomski poredak na mjesto starog kapitalističkog poretka — to tvrdjenje izgleda bijedno s obzirom na ove činjenice. Ove mjere koje je primijenio Mussolini predlažu u cijelom svijetu baš oni čiji je prvi cilj da sačuavaju ili povećavaju svoj profit. Nalazeći se u teškom položaju, fašizam hoće da postavi prosperitet smanjenjem nadnica, zaboravljajući slijepo činjenicu, da time baš smanjuje kupovnu moć talijanskog naroda. Mnoge države pokušale su do sada, da na taj način riješavaju krizu. Međutim, u fašističkoj državi nema mogućnosti da se pruži otpor uvodjenju ovih mjera.

Pod fašizmom, potpomognuta naoružanom silom, ludost vlada. Diktatura je svemoćna. Kako u Italiji tako i u Njemačkoj, ona vodi brzo i direktno privrednoj propasti.

MIZERIJA U PULI

Da se vidi svu onu mizeriju koja je pritiska Pulu iza dolaska Talijana dosta je da se pročita dugi članak u »Corriere istriano«, gdje se pod debelim naslovom: »Le navi della R. Marina dislocate a Pola verranno sempre riparate dai Cantieri locali« objavljuje preporodjaj Pule. Prije plebiscita su, naime, održali onaj šaćir radništva u Puli govore u kojima su ih poticali da glasuju sa »da« Ali kako su građani Pule već tako ogoljeni i osiromašeni da se govovima ne dadu zagrijati, to su im morali dati i neka obećanja. Glavno obećanje je bilo u tome, a obećanje je dao glavom glavnog sekretar cav. Bruno Carletti, da će se brodovi ratne mornarice, koji stacioniraju u Puli, od sada unapred popravljati na puljskom brodogradilištu. I ako se to obećanje održi mala će korist biti Puli od onog par torpilera koji su, na velike molbe puljskih fašista, premješteni u Pulu. A kada se puljski građani sjetu onog života u predratnom arsenalu; one flote koja se tu gradila i popravljala i svega onoga što je Pula izgubila dolaskom Talijana, onda će im sigurno to obećanje i taj članak u »Corriere istriano« izazvati trpkii smijeh i po koju prigušenu psovku.

MNOGI PRETPLATNICI

upropaštavaju ovaj naš list time što ga ne — plaćaju u redu!!!

EMIGRANTSKE ŽRTVE V STRAŠNI RUDNIŠKI NESREČI V KAKNJU

Redki so rudniki v naši državi, tudi čisto doli na jugu, kjer bi ne delalo vsaj par emigrantov-rudarjev. Zapostavljanje pri delu na domači zemlji v Julijski Krajini jih je nagnalo nekatere že zelo zgodaj, takoj po italijanski okupaciji, v Jugoslavijo. Kasneje, čimbolj sta rastla teror in nasilje v naši zemlji, tembolj so polagoma prihajali v manjših grupah iskat dela in svobode. Ko je rabeljski rudnik prenehal s poslovanjem, je marsikateri bovski rudar zašel v jugoslovanske rudarske revirje. Val nasilja radi imen ter nekoliko tudi skrčenje obratovanja v Idrijskem rudniku je poginjal v letu 1930 precejšnje skupine idrijskih rudarjev preko meje. Nekateri so dobili zaposlenje v državnih senjskih rudnikih v sredini Srbije, nekateri pa v bosanskih premogovnih rudnikih Zenice in Kaknja.

Tako so dobili poleg številnih drugih emigrantov-rudarjev delo v rudniku v Kaknju tudi Justin Habe, rojen leta 1909, na Vojskem nad Idrijo, Matija Hvala, rojen 1901, tudi na Vojskem ter končno Alojz Štrukelj, doma iz tolminskega Loma nad Sv. Lucijo, star 39 let. Zaslužek je bil skromen, toda stabilen in zanesljiv. Stanovanja so imeli v državnih rudarskih stanovanjih ter so bili tako v časih strašne gospodarske stiske vsaj za silo priskrbljeni.

Delali so v Kaknju nad tri in pol leta. Ni mogla ugasniti v njih misel na siloma zapuščene tolminske in idrijske hribe, na sorodnike in sivoce, ostale v kleščah bede in fašizma. Potom lista »Istra« je tudi njih objela misel emigrantskega pokreta, ter so se že dogovarjali med seboj, kako bi tudi oni ustvarili malo emigrantsko organizacijsko edinicco, ki bi jih vezala na vse ostale tisoče emigrantov raztresenih po državi.

Pa se je zrušila nad njih, kot na pol-drugo stotino tovarišev rudarjev, strašna rudarska usoda. Med 130 ponesrečenih so tudi njih prinesli tih in mrtve, zoglele na svetlo luč dneva. Ivan Štoka, emigrant tudi on tam od Trsta, si je edini med poldrugo stotino rešil golo življenje iz divjanja podzemskih elementov. Že prej enkrat si je rešil življenje iz rudnika s težkimi poškodbami.

Ponesrečeni Alojz Štrukelj zapušča v Kaknju tri otroke in ženo. Dva otroka sta dvojčka od dveh let. Kam naj se obrne udova, ki bo morala v kratkem izprazniti rudarsko stanovanje? Vse plašni prebivalstva so se sicer zganile ter prispevajo stotisoče dinarjev za družine ponesrečenih rudarjev. Toda kaj, ko je bila nesreča tako velika in bodo vse podpore zalegle le za par mesecev življenja. Dolžnost emigracije je, da iz svojih moči prispeva za družino ponesrečenega štruklja. Tudi njega je fašizem pregnal iz mirnih tolminskih gora na trdo in nevarno delavsko fronto v podzemlju Bosne. Emigranti moramo pokazati, da smo tudi v nevarnosti solidarni, da smo eno občestvo, kjer vsi skupaj najbolj skrbimo za najbednejše in najhujše prizadete med nami.

Ponesrečena Habe in Hvala nista imela družine. Hvala je pustil za seboj mater, ki živi v Idriji, a Habe sestro v Ledinah. Štrukljevi nedorasli otroci so najhujše udarjeni, ker se nimajo kam obrniti. Emigracija ne sme zaostati za elanom sočustvovanja in darovanja, ki ga je pokazalo ostalo jugoslovansko prebivalstvo napram ponesrečencem!

Fond za pomaganje beguncev v Beogradu je nakazal družini ponesrečenega rudarja Štruklja Din 300.— Darove za družine ponesrečenih rudarjev emigrantov sprejema Savez. Vsak dar je dobrodošel. Imena darovalcev bo objavila »Istra«.

POSTRADALI EMIGRANTI U KAKNJU.

Na višest o strašni nesreči u rudniku Kakanj društvo »Istra« u Zagrebu izrazilo je sauešće porodicama postradalih rudara. Budući da je u rudniku u Kaknju bilo zaposleno i naših izbjeglica to je društvo zamolilo upravu rudnika da obavijest nema li među žrtvama i naših emigranata. Od: mah su nam brzojavno odgovorili da su poginula tri naša emigranta i to: Habe Justin, Hvala Matija i Štrukelj Alviz.

Protjerani od tuđina iz svog rodnog kraja, gdje su takodje zasluživali svoj kruh u utrobama idrijskih brda, bili su primljeni od braće u slobodnoj domovini da teškim poslom dijele kruh sa svojim drugovima. A dijelili su istu sudbinu do konca. Braća u životu, braća u smrti. — Neka je vječna slava poginulim rudarima u Kaknju!

IZ EMIGRANTSKEGA DRUŠTVA »ISTRA-TRST-GORICA« V KARLOVCU

Naše društvo se v nedeljo dne 8 maja polno številno udeležil Gjurgjevdanskog uranka. Sastanak pred »Zorin domom«, odhod ispred »Zorin doma« točno ob 6 uri zjutraj z vojaško in sokolsko glazbo na čelu. Poziva se vse članstvo, da se tega uranka udeležiti. Odbor.

»ISTRA« NE ŽIVI
od tajnih fondova, — nego od
saviesnih pretplatnika

AKADEMIJA ISTARSKOG DJAČKOG INTERNATA

U Malom kazalištu u ponedjeljak 7 o. mj. u 8 sati navečer.

U ponedjeljak 7 maja priredjuje Istarski internat u Zagrebu akademiju u Malom kazalištu u Frankopanskoj ulici. Početak u 20 sati, a program je slijedeći:

1. Jos. A. Kraljić: »Naš pozdrav«. (Recitacija).
2. M. Brajša-Rašan: »Sursum corda — Gore srca!« (Pjeva mješoviti zbor uz pratnju glasovira).
3. a) Rikard Katalinić-Jeretov: »Zarobljenoi braći«. (Deklamacija). b) Bogumil Toni: »Pozdrav sokolića«. (Deklamacija).
4. Manja Vojinović: »Djeca kuhari«. (Simbolička gimnastička igra. Izvode muška i ženska djeca).
5. Mate Balota: a) »Moja matie, b) »Na Rečine«. (Deklamacija).
6. Istarske pučke popjevke. (Originalna izvedba u dva glasa).
7. Bukac-Sladek: »Petorica«. (Skupinske proste vježbe — izvodi muško odjeljenje).
8. St. Mokranjac: Iz »Primorsk'li napjeva«. (Izvodi mješoviti zbor). Kratak odmor.
9. I. Matetić-Ronjgov: »Ča sam si zasluzil«. (Brojanica — pjeva mješoviti zbor).
10. Drago Gervais: »Moja zemja«. (Deklamacija).
11. M. Janković: »Dalmatinski šajkaš«. (Ritmika vježba — izvodi žensko odjeljenje).
12. Vladimir Nazor: »Pjesme istarskog prognanika«. (Deklamacija).
13. Antun Bačić: »Oslobodjenje Istre«. (Simbolička vježba s pjevanjem — izvodi muško i žensko odjeljenje).
14. Istarski narodni ples uz pratnju so-

15. Niko Brkić: »Vježbe s puškama«. (Izvodi muško odjeljenje). pila.

16. I. Matetić-Ronjgov: »Ča je more«. (Pjeva mješoviti zbor).

Istarski narodni ples će se izvoditi uz pratnju sopila na koje će svirati poznati sopci (svirači) s otoka Krka: R. Fugošić i M. Trubić.

To će biti jedna od najjačih kulturnih manifestacija naše emigracije, pa će biti potrebno da čim više naših ljudi prisustvuje toj akademiji. Sve točke izvadaju naši srednjoškolski, a pjevački zbor pojačavaju pjevači pjevačkog ostsjea »Istre«. O priredbi se stara široki odbor istarskih intelektualaca u Zagrebu sa direktorom internata prof. Demarinom na čelu. Karte su već u rasprodaji kod društva »Istra« i kod Jugoslovenske Matice, a cijene su od 5.50 Din dalje.

Josip Kraljić je za tu zgodu ispjevao prigodnu pjesmu, a svi oni koji su je čitali kažu da je to najljepša Kraljićeva pjesma. Neke tačke programa kao Sursum corda od M. Brajše-Rašana ili vježbe s puškama, nisu se do sada nigdje davale.

Na priredbu dolaze neki naši istaknuti ljudi izvan Zagreba. U Zagrebu postoji veliki interes za tu akademiju jer je laniške godine Istarski internat sa svojom priredbom u Bogovićevoj ulici pokazao svoju spremu i mogućnost da dostojno zastupa kulturnu snagu naše emigracije.

Obaviješteni smo da će i neke visoke ličnosti iz Zagreba počastiti svojom posjetom tu našu priredbu.

„JADRANSKO VPRAŠANJE“

Predavanje dra Lava Čermelja — Zaključno predavanje
v Soči — matici v Ljubljani

Dne 21. t. m. je društvo Soča imelo 15. in zadnje predavanje v tej seziji. Naš znani kulturni delavec g. dr. Lavo Čermelj z zelo pomembnim in lepim predavanjem »O vprašanju Jadrana« zaključil zimsko predavalno dobo. Sestanka se je udeležilo res lepo število članov in prijateljev društva. Gospod predavatelj je poudarjal, da smo se za to velevažno vprašanje v prejšnjih časih premalo zanimali. Šele v začetku tega stoletja je postalo to vprašanje za nas aktualno in smo ga začeli zasledovati predvsem z nacionalnega in političnega stališča, pa tudi iz gospodarskega. Kljub temu pa ob koncu svetovne vojne nismo bili dovolj pripravljeni za rešitev tega za nas tako važnega problema kot so bili pripravljene naši nasprotniki. Vedno se je Italija borila s svojo vsestransko propagando za dalmatinsko obalo in se pri tem posluževala vseh mogočih sredstev. Svoje stališče je oprala na razne zgodovinske momente, katere pa je g. predavatelj jasno označil kot absurdne. Italijanska propaganda se besno zaganja v našo obalo in zahteva za pičlih 4.000 Italijanov ki so raztreseni po raznih krajih Dalmacije, te kraje zase. Propagando vzdržujejo najrazličnejša italijanska iredentistična društva, ki so krepko podprta od fašizma. Pa tudi s strategične strani se je Italija ob koncu svetovne vojne, ko je zahtevala in tudi dobila vse večje otoke v gornjem Jadranu, dobro zavarovala in si tako zagotovila prosto roko skoro na vsem Jadranu. Z odvzemom Zadra pa je zasadila klin v telo naše zemlje. Neglede na to pa si je Italija zagotovila za peščico svojih ljudi ob dalmatinski obali vse ugodnosti: gospodarske, politične in prosvetne narave. Med tem ko 600.000 Slovan v Julijski Krajini nima niti najelementarnejših pravic. Z vsemi silami pa dela Italija tudi na to, da upraviči svoje zahteve in posest na Julijsko Krajino. Stotisočom so že spremenili primke in vsak naš najmanjši kraj ima na zemljepisni karti že čisto italijansko ime. Zadnje ljudsko štetje v Italiji ne navaja več niti enega Slo-

vana. Dalje je g. predavatelj omenil tudi veliko skrb Italije, ki skuša na razne načine, zlasti potom dobro urejenih brošur prepričati svet, da Julijska Krajina pripada njoj in ravno tako Dalmacija. Oficijelna Italija pa podpira celo z denarnimi in drugimi sredstvi nasprotnike naše države, organizira ustaše, skuša s tem, da razširja neresnične vesti o raznih neprilikah pri nas, odvrtiti tujski promet od naše obale itd. G. predavatelj je zaključil predavanje s pozivom na združenje vseh sil in vseh žrtev za doseg okončnega cilja. Poslušalci, ki so z vsem zanimanjem sledili predavateljevemu izvajanjem so ga na koncu nagradili z burnim ploskanjem.

Predavanje sta sledili recitaciji Gurdnove »Pomladni veter« in »Begunci«. Obe sta bili podani lepo in z občutkom. Pevski zbor Tabora pod vodstvom pevovalke Venturini je zapel nekaj lepih pesmi, in sicer »Nazaj v planinski raj«, »Vilhar«, »Oj planine« in »Čin, čin, čin Drežnica«.

ZAKLJUČEK PREDAVANJ »SOČE- MATICE« V LJUBLJANI

Preteklo soboto dne 21. t. m. je zaključila ljubljanska »Soča-matica« svojo 12. predavateljsko sezono. Poročilo o večeru, ki je bil združen tudi z drugimi točkami, je posebej. Kot zaključno predavanje je bilo predavanje dr. L. Čermelja »Vprašanje Jadrana«. Naša naloga je zato, da damo ob zaključku predavateljske sezone povdarka temu dogodku.

Teško bi bilo danes misliti emigrantsko življenje v Ljubljani brez društva »Soča«.

Za Ljubljano in za emigracijo sploh je postalo delovanje tega prvega in najstarejšega našega društva že tesno združeno z imenom Julijske Krajine in sploh v vsem, kar je s tem zvezi. Toda ne samo v tem okviru, ampak tudi preko njega je šla »Soča«. Pozna jo danes ne le emigrant, ampak vsak, ki mu je kolikaj do našega najtežjega problema, do problema pod italijanskim fašizmom trpečega dela našega naroda.

Ne bi bilo lahko spuščati se v podrobnosti in potankosti in le v enem sestavku opisati vse, ker je »Soča« trajnega ustvarila. Tudi bi lahko delali krivico, ker bi šli nehotne mimo katerega več ali manj pomembnega dejstva.

»Soča« je v svojem dvanaestletnem delovanju izvršila brez dvoma velikansko socialno nalogo, ki je bila že radi tega, ker jo je izvedlo emigrantsko društvo in radi tega, ker vladaio tako težke socialne razmere, gotovo nad vse težavna. Toda izvršila je to nalogo sebi in svoji vlogi primerno, nad vse častno. Že lista onih, ki so prejeli prvo in najnujnejšo, čeprav najbolj skromno pomoč, bi povedala več kot vse besede.

Zelo in tudi najbolj vidno vlogo pa je izvršila »Soča« na propagandnem in kulturnem polju.

Od kar obstoja že, prireja stalno preko vsake zime predavanja, ki jih posebej stalen krog vnetih »Sočanov« in drugih. Salon »pri Levu« postaja premajhen in pretesen, mnogo se jih mora stalno vračati domov, ker ne dobe mesta. Samo seznanj predavanj, ozir. sestankov sam, že pove kako zna »Soča« skrbeti za svoje sestanke.

V zadnji sezoni (1933.-1934.) je priredila »Soča« ta-le predavanja:

Urbačić Alojz: »Proslava desetletnice smrti dr. Ivana Tavčarja«;

dr. Spektorski Evgen: »O usodi slovenske vzajemnosti«;

dr. Pehani Otmar: »Vplivi fin. na splošno krizo«;

dr. Pretnar Josip: »Po planinah Južne Srbije« (s skioptičnimi slikami);

Ivo Sancin: »Petnaestletnica ujedinenja jugoslovenskega naroda«;

dr. Belimović Aleksandar: »O gospodarskih konjunkturah«;

Fakin Anton: »Proslava petinštiridesetletnice rojstva Nj. Vel. Kralja Aleksandra I.«;

dr. Mis Franta: »Žlezde z notranjim izločanjem«;

dr. Šarabon Vinko: »Življenje in razmere v Južni Srbiji«;

dr. Breznik Pavel: »New York in življenje v Ameriki« (s skioptičnimi slikami);

Jeras-Quinot Sidonija: »O francoskem kmetu«.

dr. Petrič Karel: »Življenjska moč naroda« (populacija);

dr. Brilej Arnošt: »O Bolgariji« (s skioptičnimi slikami);

dr. Böhm Ludvik: »Pot inflacije«;

dr. Čermelj Lavo: »Vprašanje Jadrana«.

Predavanjem pa so stalno sledili tudi pevski nastopi, deklamacije, recitacije in slično. Zlasti moramo na tem mestu poudariti nastope onih, ki jih največkrat vidimo na odru, to so mladi »Sočini« deklamatorji oz. recitatorji, ki se že nekaj let stalno udeležujejo in pozivljajo sestanke.

Dne 5. maja t. l. pa bo društvo »Soča« imelo svoj 13. redni občni zbor. Upamo, da bomo imeli priložnost tudi tedaj in obširneje poročati o temu važnemu emigrantskemu društvu.

SOKOLSKI ISTARSKI DAN

u priredbi Sokola III u Zagrebu

U nedjelju je Sokol III u Zagrebu priredio »Istarski dan« u dvorani na Katarininom trou. Pozorišni ostsjek je uvečbao nekoliko deklamacija i igrokaz Klonimira Škalca: »Nada Istre«. Predavanje o Istri održao je dr. Miran Kajin, pretsjednik Prosvjetnog odbora društva »Istra« u Zagrebu.

Dvorana je bila puna, naročito je bila omladina u velikom broju zastupana. Sve tačke programa su izvedene glatko i uvečbano, pa su igrači bili srdačno aplaudirani. Sa pažnjom i nepetošću saslušano je predavanje dr. Kajina. On je u kratkim potezima iznio stanje našeg naroda u Julijskoj Krajini iza dolaska Talijana. Spomenuo je gospodarske prilike prije rata i sadašnje prilike i konstatirao da bi bila logična gospodarska bijeda Julijske Krajine i onda kada Talijani nebi ništa poduzimali protiv našega naroda. Jer je Julijska Krajina oštepljena od svogog prirodnoga gospodarskoga centra i zaledja, a došla je u sklop Italije koja ne može, i kada bi htjela, da učini ništa za gospodarsko podignuće i prikazuje paralelu između kulturnog stanja prije rata i sadašnjega stanja. Navadja broj škola, novina, društava, zadruga i Narodnih domova. Spominje žrtve fašističkog terora.

Predavanje, i cijela priredba ukupno, uspjeli su iznad očekivanja, pa smo zahvalni upravi i članstvu Sokola III na širenju ljubavi za našu zemlju u stvu.

BRIGADIR NAPADEL NAŠEGA ČLO- VEKA KER JE GLASOVAL »NE«

Gor. Košana, aprila 1934. Agis. — Pri nas so volitve potekle navidezno mirno in »pravilno«. Dobili smo sicer v roke obe glasovnici z »da« in z »ne«. Toda vsaka je bila zaznamovana tako, da je komisija vedela za vsakega posebej, katero glasovnico je oddal. Volilec Bak Matija, p. d. Lekčinov in Dol. Košan je oddal glasovnico z »ne«. Takoj, ko je odšel z volišča pa je pridružil za njim brigadir in rohnel nad njim, da je bilo strah in groza. Brigadir ni mogel razumeti kako se je Bak pridružil narediti tak »zločin« vpricho uradnih oseb. To so bile svobodne volitve v fašistični Italiji.

NAŠA EMIGRACIJA I PITANJE UPOSLENJA U JUGOSLAVIJI

Apel jugoslovenske matice

JUGOSLOVENSKA MATICA UPUTILA JE NA BERZE RADA, GRADSKA I OPĆINSKA NAČELSTVA, VEĆE EKONOMIJE, INDUSTRIJSKA I OSTALA PRIVATNA PODUZEĆA I NA VAŽNIJE FAKTORE SOCIJALNE SKRBI SLIJEDECI APEL:

Ova ustanova, vršeći svoju dužnost zaštite naroda našega, koji je rapalskim ugovorom dospio pod vlast Kraljevine Italije, konstatuje bolnu činjenicu, da se mladić Jurišević Ivan iz sela Vodice u Istri, prebjegavši nakon izdržanoga 18-mjesečnoga zatvora na Rijeci u Jugoslaviju, nakon uzaludnog traženja zaposlenja i od duke nevolje morao vratiti kući, gdje je bio ponovno uhapšen i u zatvoru u Trstu nakon 15 dana, ispućen, dana 22. novembra 1933 mučenički umro.

Ovaj strašni slučaj jest samo tipičan primjer, što se dešava emigrantskim nesrećnicima, koji su prisiljeni da se opet vraćaju svojim domovima, jer u svojoj narodnoj državi Jugoslaviji nisu dobili zaposlenja i mogućnosti života.

U ovo teško vrijeme privredne krize i brojne nezaposlenosti posve je razumljivo, da se gradovi i općine brane od strane radne sile i pridolaska nezaposlenih iz drugih mjesta u državi. Pravo je da se štiti radna snaga svakog pojedinog mjesta da se ovu u prvom redu zaposluje kada se gdje pokaže rijetka prilika zaposlenja, i da na teret javne socijalne skrbi ne padaju i osobe koje pribjegavaju iz drugih mjesta.

Ali se postavlja samo po sebi pitanje: Mogu li i smiju li naše Berze rada, radničke organizacije, svi ostali faktori socijalne skrbi i preduzeća širom Jugoslavije, na očigled istaknute tragedije, zauzimati isto takav stav i proti mučeničkoj našoj braći iz Istre i ostalih naših otežanih krajeva? Svaki nam je emigrant odande brat po krvi i jeziku. Prebjegao je ispod muke i mnogih nevolja, a povratak tamo znači mučeničku smrt. Taj emigrant nema u Jugoslaviji lično ništa svoga, jer mu je rodni dom pod tuđom vlašću, koja ga proganja, pa zar ćemo te emigrante — tu rođenu našu braću — i dalje susretati kod nas kao nepoželjne strance? Svaki koji je rođen u Jugoslaviji ima ovdje bar kakav dom, dočim ga naš emigrant iz Istre, Trsta, Gorice itd. ima tamo, gdje ga čekaju muke i smrt...

Tko tu zaslužuje prednost i nema li naš emigrant pravo, da ga se svuda, ako ima službeno uvjerenje ove ustanove ili drugih jugoslovenskih emigrantskih udruga, smatra domaćim?

Apelujemo stoga na sve faktore rada i zaposlijanja i socijalne skrbi za nezaposlene, na veće ekonomije, na industrijska i ostala privredna preduzeća, da primaju svuda i u svakome mjestu naše emigrante u svoju zaštitu, to tim više, što su oni zaista jedan radišan i vrijedan element, koji je samo pod pritiskom ovih vanrednih teških i nesnosnih prilika prisiljen, da u Jugoslaviji traži svoje utočište.

Ako ga dajemo strancu — pružimo ga i tom svom rođenom i danas najnevoljnijem bratu.

RAD JUGOSLOVENSKE MATICE U ZAGREBU.

U mjesecima martu i aprilu o. g. došlo je iz Istre i ostalih naših porobljenih krajeva Jugoslovenskoj Matici u Zagrebu 44 novih emigranata, a od onih, koji su morali još prijašnjih godina napustiti svoj rodni kraj, došlo ih je 30, dakle u sve 74 emigranta za prvi put, da kod ove ustanove potraže moralne i materijalne pomoći.

Kroz ta dva mjeseca podijeljena je 97 potpora dijelom u novcu dijelom u hrani, izdala je 202 raznih uvjerenja i preporuka za dozvole rada, boravka, državljanstva itd. Danomice se zalaže za našu napaćenu braću, da im nadje bilo kakva rada, ali su prilike iz dna u dan sve teže i u tom pogledu imade tek neznatnih uspjeha.

Jugoslovenska Matica nalazi se u vanredno teškim prilikama, i da nema nekoliko plemenitih ljudi, koji je podupiru u njezinu radu, bilo bi upravo zbjedno.

U martu i aprilu o. g. priskoćile joj u pomoć svojim doprinosima: Jugoslovenska Matica, Podružnica Sl. Požega 1000 Din, Dr. Fr. Brnčić 200 Din, gdje Ostojić Mina iz Beograda (po gospodi Vjeri Rubelli) 100 Din Istinić Marija i Razložnik Alojzija po 20 Din, Žezlin Antun 10 Din, Trešnjek 3 Din, N. N. 2 Din.

Članarina se, radi pomanjkanja prostora u listu, ne iznaša.

Prilike u našim otežanim krajevima upravo su zbjedne. Naši patnici iz Istre, Trsta, Goričke, Notranskoga vaze: »Smilujte nam se barem vi, braćo naša, jer drugačije izgibismo.« Ne ograđujte se njihovu vapaju. — Banovinski odbor Jugoslovenske Matice.

PREDAVANJE ISTARSKOG AKADEMSKOG KLUBA U ZAGREBU.

Naredno predavanje u ljetnom semestru održat će se u srijedu 9. maja u 8 h naveče. Govorit će kolega Srećko Dobrila o aktualnoj temi: »Tko će riješiti istarsko pitanje.« Radi interesantnosti samog predavanja a i radi važnih klupskih pitanja o kojima će biti govora, upozorava se ukoliko članstvo da u isto većem broju prisustvuje.

„Tabor“ je podal svoj obračun

Rezultati enoletnega delovanja

Ljubljana, aprila 1934. — U nedelju, 22. aprila t. l., so se zbrali Taborjani k svojemu letnemu običnemu zboru, da čujejo o delu in podajo svoj račun. Ob pol desetih je v navzočnosti okoli dvestotih članov in članic ter zastopnikov raznih društav otvoril obični zbor gosp. predsednik Strekelj, ter se najprej spomnil Njegovoga Velikanstva Kralja s predlogom, da se pošlje Nj. Vel. Kralju vdanostna in pozdravna brzojavka. Vsi navzoči so to sprejeli stoje in z odobravanjem. Nato se je spomnil velikega dobrotnika društva »Tabor«, bana dravske banovine, g. dr. Draga Marušića, kateremu je obični zbor poslal pozdravno pismo obenem z zahvalo za vso naklonjenost, ki je društvu pri njegovem delu izkazoval. Tudi ta predlog je bil sprejet z iskrenim navdušenjem.

Na to je g. predsednik pozdravil zastopnike raznih društev, ki so se zborovanja udeležili, tako: gg. Gorkiča, Urbančiča in Velikonjo za društvo »Soča« iz Ljubljane, Gge. Gromovo, Justinovo in dr. Dorčičevo za klub Primork, gda prof. Gorupa za »Sočo« iz Celja, gda dr. Vrčona za »Jadranc« in »Nanos« iz Maribora, gda Mrmoljo za Klub Jugosl. akad. iz Trsta, Gorice in Istre ter za organizatorno propagandni odsek emigrantskega Saveza in gda Lešana za društvo »Zora« v Šiški.

Posebej pa je pozdravil društvenega dobrotnika gda dr. Lava Čermelja in pa Nestorja narodnih borcev v Primorju gda Andreja Gabrščka. Končno pa tudi vse navzoče člane in prijatelje društva.

Na to je g. predsednik podal besedo društvu tajniku gdu Runtiču, ki je poročal:

»Preden preidem k obravnavanju vseh podrobnosti izvršenega dela, je naša prva dolžnost, da upremo naš pogled tja preko krivih meje na naša sveta tla, ožarjena s krvavim žarom dolgoletne Golgote, ki jo trpi naš narod pod krutim preganjanjem zahrbtnega tučca. Zamislimo se za trenutek v trpljenje našega naroda, ki ga ni moči opisati. Poklonimo se pa ob tej pomembni priliki tudi manom naših nepozabnih, od mučenika Gortana in smelih bazovskih junakov Bidovca, Marušića, Milloša in Valenčiča, pa vladiki Sedeju in Erčenu ter drugim, ki so žrtvovali svoja življenja za sveto idejo. Počastimo njih spomin s kratkim molkom. Slava jim!«

Globoko iz sro je privrel klic Slava vsem udeležencem, ki so stajali počastili spomin padlih. Nato se je tajnik spomnil pok. dobrega društvenega člana gda Vladimira Streklja, ki je preminil kot žrtav letalske nesreče septembra 1. l. Tudi njemu so vsi izkazali strome svoje počaščenje. Gosp. tajnik je nato nadaljeval:

»Pošljimo naš pozdrav tudi vsem našim znanim in neznanim žrtvam naše silne fašistične justice, ki trpe vklepane po zloglasni srednjeveških italjskih kazematah, konfinskijskih otokih ter taboriščih, kjer z neomajno vero čakajo na zmago naše pravične stvari in na končno odrešenje. Vtem pa je podan tudi program, ki je dal oboležje našemu delu.«

Ko je odbor pred letom prevzel posle je v zavesti polne odgovornosti skušal s smotrenim uravnavanjem dela, katero je bilo razčlenjeno na razne odseke, zainteresirati poleg emigrantske, tudi domačo javnost za aktualnost našega vprašanja. In res se je društvu z vsestransko delavnostjo posrečilo vzbuditi zanimanje tukajšnjega prebivalstva, ki je začelo zasledovati naše gibanje. S tem si je naše društvo znatno utrdilo svoj položaj med ljudstvom in pridobilo na ugledu. Po čvrst člen organizirane organizacije pa koraka že od vsega početka vsopredno z najagilnejšimi emigrantskimi organizacijami.

Le redki so oni, ki so mogli spoznati s kakimi borbami si je društvo utiralo svojo pot navzgor ter si pridobivalo naklonjenost javnosti. Treba si je samo zamisliti v težavo slehermega emigranta izpostavljenega nepojmljivim predsodkom domačega prebivalstva napram vsemu, kar izhaja z onstran meje, pa im moremo vsaj približno predočiti teške razmere, v katerih je društvo vršilo svojo narodno obrambno nalogo. Kljub temu pa si je odbor na vse načine prizadeval najti pota in sredstev s katerimi bi take predsodbe omajal ter pri prebivalstvu dosegel, da bi z globokim občutjem spremljalo usodo zatiranih bratov.

Tu je tajnik omenil gonjo nekaterih proti emigrantom, ki je postala kad sistematična in noče prenehati. Poydaril je, da bo treba temu napraviti konec.

Nato je prešel k društvenim odsekom, pri katerih pa se je le mimogrede pomudil. Tako prvenstveno na socijalno-gospodarskem odseku, ki je bil za društvo največje važnosti in je zahteval od odbora največ dela in največjo pažnjo. Drugi po važnosti je pevski odsek, ki ga vodi z neprimerno požrtvovalnostjo in velikim idealizmom pevovodja g. Venturini. Društvo ima dalje svoj Mladinski odsek, ki se je pod vodstvo g. Wrischerjeve in gospe Figarja prav lepo razvil. V društvenem življenju je igral veliko vlogo prireditveni odsek, ki je imel vedno polne roke dela in pa družabni, ter najnovejši šahovski odsek, ki se je letos pojavil in dosegel prav lepo stopnjo. Odseki so

bili povezani medsebojno in pa z odborom tako, da je društveno delo tvorilo homogeno celoto.

Društvo se je zavesalo svoje kulturne naloge in je priredilo tudi več prireditel, skrbela pa je za izobrazbo vsega članstva s prirejanjem sestankov na katerih so predavali najrazličnejši predavatelji.

Ker pa se je zavedalo dolžnosti, ki jo ima do naroda tam preko, se je spomnilo vseh črnih dnevo trpljenja s žalnimi svečanostmi in komemoracijami. K sestankom, predavanjem in komemoracijam je društvo a večkrat povabilo tudi širšo javnost, ki je tako spoznala nalogo, cilj in delo organizirane emigracije. Spoznalo pa je tudi rano vsega jugoslovenskega naroda, ki krvavi v Primorju.

Število sestankov je bilo v celem 43, na katerih se je z malimi izjemami vedno tudi predavalo.

Ta predavanja so obravnavala najraznovrstnejša vprašanja, po večini pa so se nanašala na emigrantske, politične, gospodarske in socialne probleme.

Iz navedenega je določeno razviden trud odbora, ki je stalno skrbel tudi za to vrsto društvenega izživljanja in skrbel, da se je članstvo moglo seznanjati z najrazličnejšimi otenki sodobnega življenja.

Zelo živahne in priske stike je društvo vzdrževalo z vsemi bratskimi organizacijami, o čemer priča zelo obsežna korespondenca, kakor tudi pogosti osebni etiki in razni društveni nastopi. Društvo je bilo v stalni zvezi z emigrantskim savezom v Beogradu, s katerim je izmenjevalo misli in stavičalo razne predloge, ki so se tikali vseh vprašanj pojavljajočih se v razgibanem emigrantskem delu. Društvo je pošiljalo svoje delegate na zbere in manifestacije emigrantskih in domačih organizacij. Udeležilo se je tudi idejnega tečaja, ki ga je organiziral Savezni organizatorno-propagandni odsek laniško leto v Ljubljani, prav tako pa je tudi v obilnem številu posetilo emigrantski kongres. Pa tudi z domačimi organizacijami je društvo vzdrževalo stalne stike. Posebno pa z onimi narodno-obravnega značaja, s katerimi je reševalo vsa tovrstna vprašanja.

Naše delo je z zanimanjem spremljalo tudi tukajšnje dnevno časopisje, kateremu izrekamo ob tej priliki naše toplo zahvalo.

Zlasti pa velja naša zahvala emigrantskemu glasilu »Istra«, ki nam je ves čas stalo budno ob strani ter seznanjalo domače in emigrantsko javnost z našim delom. Zato smo pa tudi mi z verno uspešno propagirali širjenje našega glasila ter po naših članih razprodali do 1000 izvodov emigrantskega koledarja »Soča«.

V tej poslovni dobi je tajništvo odposlalo 766 dopisov in prejelo 325. Te visoke številke nam pričajo o živahnem delu, ki se je z naglim tempom vodilo vso to dobo.

Odbor je imel 56 sej, med temi tri plenarne in dve izredni, na katerih se je v ubrani soglasnosti premotrivalo in sklepalo o vseh vprašanjih, ki so se tikala našega društva in emigracije. O vseh svojih sklepih in delu je odbor redno obveščal članstvo na članskih sestankih. Tu so člani mogli odborovo delo presojati.

Gibanje in stanje članstva se kaže v naslednjih statističnih podatkih.

Pred letom je imelo društvo 702 rednih in podpornih članov. To število pa ni odgovarjalo dejanskim razmeram, ker se je v seznanjih vodila evidencija tudi o taktih, ki so se že davno izselili iz Ljubljane v druge kraje, ter o taktih, ki se za društveno delo vobče niso zanimali. Zaradi tega je odbor takoj z nastopom poslovne dobe izvedel revizijo članskih seznanov, ter črtal vse, ki se niso kakorkoli udeleževali. Samo zaradi tega znaša število črtanih 265, izključeni so bili trije, odklonjena dva, umrl eden, sprejetih je bilo v tej poslovni dobi 61 članov tako da znaša današnje število podpornih in rednih članov 434.

Med letom je imelo društvo tudi izredni obični zbor in sicer 14. decembra 1933, ki je bil sklican zaradi delne spremembe društvenih pravil, predvsem pa zaradi določil o društveni imovini.

S tem je bilo podano tajniško poročilo in je g. Predsednik podal besedo načelniku najvažnejšega društvenega odseka namreč socijalno-gospodarskega.

Načelnik tega odseka g. Bensa je v svojem poročilu najprej omenil vse težke razmere in vse trpljenje, ki tlači naš narod tu in v Primorju. Ljudje, ki so spoznali to trpljenje so začeli razmišljati o tem, kako bi temu odpravili in tako si je tudi društvo »Tabor« nadelo nalogo pomagati tem brezdomcem brez strehe in sredstev. Sad tega prizadevanja in dela je skromno društveno zavetišče na Viču pri Ljubljani, ki ga je društvo v tej poslovni dobi dogotovilo in opremilo z vsem potrebnim, tako, da zamore danes sprejeti pod svoj krov do 46 oseb. In res skozi vso zimo je bilo prenočišče popolnoma zasedeno. Namesto onega ki se je izselil, je prispel oni, ki je ravnokar pribežal. Poleg tega je društvo skrbelo tudi za hrano. Z izdatno podporo oblasti je bilo omogočeno otvoriti na prenočišču kuhinjo, v kateri je celo zimo do 15. marca t. l. dobivalo dnevno brezplačno hrano 38 do 50

oseb. Še vedno pa dobiva hrano 14 oseb, ki pa opravljajo na vrtu in pri poslopiju potrebna dela. Društvo je ljudem ki so bivali na prenočišču preskrbelo brezplačno kopel v državni bolnici, za kar se je načelnik odseka vodstvu bolnice tudi na tem mestu zahvalil. Obotele je na priporočilo društva brezplačno pregledaval g. dr. Prodan. Tudi temu se je g. načelnik zahvalil. V petih primerih pa so se morali oboleli zateči v bolnico. Poleg tega je društvo priredilo na božični večer božičnico s skromno večerjo 140 brezposlenim. Obdarovalo je tudi par družin s živili. Razdelilo je tudi nekaj stare obleke, perila in obuvala, katera so darovali društvu dobrotniki. Vse to je moglo društvo napraviti samo na ta način, da je bilo izvršenih nešteto potov, prošenj in intervencij na razna oblastva, na podjetnike in posameznike. Povsod je našlo društvo še dokaj razumevanja posebno pa pri našem učitelstvu, katero se je vedno odzvalo prošnjam in kateremu gre iz tega mesta posebna zahvala.

S tem je bilo podano poročilo socijalno-gospodarskega odseka, na kar je poročala načelnica drugega najvažnejšega odseka, namreč pevskega.

Načelnica govori: »Med društvenimi odseki je pevski gotovo med najvažnejšimi. Pri raznih nastopih, nudi ta glavno pomoč. Število pevcev je tekom letošnje poslovne dobe padlo za 10 članov in članic, tako da šteje danes odsek 56 tov. in tovarišic vendar pa tega ne smemo smatrati kot nazadovanje. Ko namreč dobi brezposelni službo, gre pač kamorkoli izven Ljubljane, in s tem izgubi društvo člana, pevski zbor pa pevca. Pevskih vaj je bilo v tej poslovni dobi 100 rednih in 20 izrednih s povprečno udeležbo 40. V teh 120 pevskih vajah smo se vadili za 14 pevskih nastopov v Ljubljani in izven nje, dvakrat pa smo peli v radiju. Vsi nastopi so bili pevcem v lepo izpričevalo pevovodji g. Venturiniju pa edina zahvala. Njemu smo za naš pevski zbor dolžni vso zahvalo, saj ga njegovo delo izpričuje kot izredno požrtvovalnega, agilnega in zavednega Taborjana. Nekaj pevskih vaj v odsotnosti g. Venturinija vodil g. učitelj Cerut iz Zaloga, kateremu se najiskrenejše zahvaljujem. V Ljubljani je pevski odsek nastopil v drami o priliki prireditve Narodnostrokovne zveze, na akademiji na Taboru, posvečeni bratom izven meja o priliki Pokrajinskega Sokolskega zleta, dalje na prireditvi Omladine Narodne odbrane na Taboru in na društveni poletni prireditvi na vrtu hotela »Tivolice«. Lep uspeh je žel pevski zbor na tekmovalju zborov, včlanjenih v Hubadovi župi. Pevski zbor je zapel na grobn in pred hišo pok. Vladka Streklja pel je tudi pri maši zadušnici v St. Jakobski cerkvi. Pel je na Silvestrovem v salonu pri Levu, 21. jan. in 2. febr. t. l. pa je sodeloval pri nastopu našega mladinskega odra v Delavski zbornici. 3. marca smo peli na društvenem večeru pri Mikliču, največji uspeh in triumf pa smo želi na društvenem koncertu 7. aprila t. l. v veliki dvorani hotela Union. Končno pa je pevski zbor sodeloval tudi na poslednjem sestanku »Soče« v Ljubljani.

Izven Ljubljane je pevski zbor nastopil na taboru v Črnomlju, kjer je pel v cerkvi in na popoldanski akademiji, teden pozneje je sodeloval pri prireditvi bratskega društva »Edinost« v Škofji Loki, 3. marca t. l. pa je pomagal pri gostovanju našega mladinskega odra v Dev. Mariji v Polju. Izmed nastopov v radiju je najvažnejši oni, ko smo skupno s Klubom akademikov iz Trsta, Gorice in Istre priredili Rapalski večer. Vsi ti uspehi so bili za naše društvo in za naš problem dovolj častni.

(Dalje prihodnjič.)

»JADRANSKI DAN« U STENJEVCU

Državna narodna škola u Stenjevcu priredjuje 6. maja t. g. u 16 i pol sati po podne »Jadranski dan« sa slijedećim programom:

- 1) »Himna« pjeva dječji zbor;
- 2) »Pozdrav« od Ljudevita Krajačića, deklamacija;
- 3) »Naše More« — predavanje;
- 4) »Buči, buči morje Adriansko« od Hajdriha, pjeva pjev. zbor Sokolskog društva u Stenjevcu;
- 5) »Lipa Mare« dram. silka u 1 činu od V. Cara Emina — izvadaju djeca narodne škole;
- 6) »Jadranski zvuci« od Vilhara — pjeva mješoviti zbor pjevačkog društva »Preporod«;
- 7) »Našem Moru« od K. Mihotića, deklamacija;
- 8) »Hrvatski Mornari« od R. K. Jerečevića-Bogunovića, izvadaju djeca narodne škole;
- 9) »Teče, teče bistra voda« pjeva dječji pjev. zbor;
- 10) »Oslobodjenje Istre« od A. Bačića, simbol. vježba, izvadaju djeca narodne škole;
- 11) »Ča je more« od Matetića, pjeva dječji pjev. zbor.

Slijedi zabavni dio programa uz pratnju domaće limene glazbe pod vodstvom kapelnika g. Bisa. Ulaz slobodan. Dobrovoljni prinosi u korist »Boravka siromašne školske djece na moru« primaju se sa zahvalnošću. Veza sa Zagrebom i obratno svakog sata, a posljednji vlak za Zagreb u 22 i pol sati.

IZ DRUŠTVA „ISTRA“ U ZAGREBU

PREDAVANJA PROSVJETNOG ODBORA DRUŠTVA „ISTRA“ U ZAGREBU.

Kroz mjesec april je Prosvjetni odbor priredio po jedno predavanje nedjeljno za članove na Trešnjevki. Prigodom svakog predavanja je bila dvorana čitaonice puna naših ljudi. Predavali su: dr. Miran Kajin, Tone Peruško, Blaž Cukon i Ante Iveša.

Zadnje predavanje, koje je održao tajnik društva »Istre« Ante Iveša, bilo je naročito zanimljivo. Govorio je o narodnim manjinama u Evropi, o talijanskoj antifasističkoj emigraciji i o odnosu te emigracije prema nama i Juljskoj Krajini. Preveo je, pri kraju, i značajnije pasuse iz brosure koju je izdala antifasistička koncentracija u Parizu »Il martirio delle minoranze«. U toj brošuri se objektivno iznašaju obećanja, koja su data našem narodu, i izneseno je današnje stanje u Juljskoj Krajini i Južnom Tirolu.

Prosvjetni će odbor i nadalje održavati slična predavanja u Čitaonici na Trešnjevki, a i u Omladinskoj sekciji u Boškovićevoj ulici.

PREDAVANJE DRA DUŠANA JAKCA.

U subotu 5. o. m. u 20 sati održat će na Trešnjevki dr. Dušan Jakac predavanje »Putevi zaraze«. Predavanje će biti popraćeno filmom o zaraznim bolestima.

ČLANSKI SASTANAK.

U nedjelju dne 6. maja u 9 i pol sati u jutro držati će se u društvenim prostorijama, Boškovićeva 40, sastanak članova društva »Istra«, na koji se pozivaju svi članovi. Na dnevnom je redu izvještaj o društvenom djelovanju od glavne skupštine do sada.

IZVANREDNA GLAVNA SKUPŠTINA.

Prema zaključku XII. redovite glavne skupštine sazivljemo ovime izvanrednu glavnu skupštinu »Istre« udruženja emigranta Jugoslavena iz Juljske Krajine u subotu dne 19. maja 1934 u 7 i pol sati na večer u društvenim prostorijama, Boškovićeva 40, s jedinom točkom dnevnog reda: Promjena pravila. Ne bude li u rečeno vrijeme dovoljan broj prisutnih članova (dvije trećine redovitih članova) to će se prema § 24 društvenih pravila skupština odgoditi na osam dana te stvarati zaključke sa bilo kojim brojem članova. Odbor.

IZLET U STENJEVEC.

Državna osnovna škola u Stenjevcu priređuje u nedjelju dne 6. maja u 4 sata poslije podne Jadranski dan. Na dnevnom redu zabave sa šarolikim i interesantnim rasporedom jesu samo točke istarskih autora i našeg sadržaja. Pozivlju se ovime članovi društva »Istre« da u čim većem broju dodju na tu zabavu u neposrednu okolicu Zagreba. Ulaz je slobodan. Sastanak za polazak pred samoborskim kolodvorom u 3 sata poslije podne, odakle se kreće u 4 sata 15 min. Povratak piešice ili vlakom po volji.

PREDAVANJE »O VPRAŠANJU NARODNOSTI« V KAMNIKU
Delo »Taborac«

Premalo poznato delo tega mladega društva pod belimi vrhovi Kamniških planin. Komaj dobro leto obstoja in se je že v vsej javnosti utrdilo kot malokatero naše društvo. Zbralo je v svojem okviru že skoro vse emigrante, ki so raztreseni tudi zelo daleč izven Kamnika. Mnogo jih je sicer še izven društva, zlasti onih starejših, a tudi te bodo kmalu člani. Toda že to je uspeh, da je to društvo po zaslugi nekaterih agilnih članov organiziralo do sedaj že nad 120 članov. Delo pa ni bilo živahno le v organiziranju članstva, ampak je bilo tudi notranje najbolj uspešno. Sestanki so se vršili vsaj dvakrat na mesec, kar je za tako društvo velik uspeh in kar potrjuje nujnost njegovega obstoja, kajti člani se morajo voziti celo z vlakom v Kamnik. Meseca decembra je društvo priredilo z največjim uspehom dramo »Za našo grudo« in marca dramo »Raj potepuhov«. Gotovo je to uspeh, ki ga ni doseglo do sedaj v tako kratkem času niti eno emigrantsko društvo. Na delo tega društva moramo biti vsakako bolj pozorni in ga zasledovati z največjimi simpatijami. Simpatično nam mora biti že njih mirno in tiho delo, lepi uspehi pa, ki so jih do sedaj dosegli nam morajo biti dovoljno jamstvo za nadaljnje delo.

V nedeljo dne 22. t. m. ob 10 uri pa se je vršil sestanek s predavanjem »O vprašanju narodnih manjšin«. Predavatelj, koj je prišel iz Ljubljane, je v svojem temeljito znanem in gladko podanem predavanju prikazal ves zgodovinski razvoj, ki je dovel do današnje zaoštritve v tem pogledu, dalje stanje narodnih manjšin v Evropi, pomanjkljivosti mednarodne zaštite te navzoče seznanil z vsemi gibanji in teorijami, ki skušajo danes najti izhod iz tega položaja. Članstvo, ki je bilo polnoštevilno udeleženo, je sledilo predavanju kot razgovoru z največjim zanimanjem in pozornostju ter s tem dokazalo, da si še želi takih predavanj. Po predavanju se je razpravljalo še o aktualnih zadevah emigracije, tiska in propagande sploh.

GLAVNA SKUPŠTINA JUGOSLOVENSKE MATICE U ZAGREBU.

održat će se u nedjelju dne 13. maja o. g. u dvorani Jadranske Straže (Gajeva ulica 28, I. kat desno) u 11 sati ujutro prema već objavljenom dnevnom redu.

STROSSMAYEROVO PISMO
„DRUŽBI SV. ĆIRILA I METODA ZA ISTRU“

koje bi morali pročitati biskupi Perdezolli, Sirotti, Sanzin, Endrizzi i slični

Kad se je godine 1894. bila osnovala, glavnom inicijativom blagopokojnoga dr. M. Laginje, »Družba sv. Ćirila i Metoda za Istru« čija je bila plemenita svrha podizati našem narodu u Istri pučke (osnovne) škole u njegovom materinskom jeziku, prvi među prvima javio se veliki djakovački biskup J. J. Strossmayer, koji je poslao Družbi lijepi dar, poprativši ga sa slijedećim pismom:

»Slavno društvo! Čast mi je u društvene Vaše svrhe poslati hiljadu forinti. Slavno Vaše društvo iz svega srca odobravam. Ono je u dobri čas došlo, da odbije ubitačne upravo namjere neprijateljskih društava, koja velikim novcem djeluju i o tom rađe, da se naš dobar narod u Istri svomu vlastitomu narodnomu biću iznevjeri i u ono pretvori, za što ga ni Bog ni narav opredijelila nije. Dužnost je naša Bogom samim i svetom vjerom našom posvećena, da u Istri i svuda gdje je to nužno, narod naš branimo, dižemo i u čistom svom narodnom biću za vazda sačuvamo i uzdržimo. Sa čistim narodnim bićem, koje je od Boga, čuva se i uzdržuje se i dar sv. vjere i onih kršćanskih dobroti i izvrsnosti, u kojima sreća i osobna i obiteljska i javna leži.«

Tako je pisao Strossmayer. Ostanimo vjerni nauči velikog našeg Vladike Strossmajera i u koliko nam to sadašnje užasne prilike u Istri dopuštaju, branimo naš narod, dižimo, ga i u čistom svom narodnom duhu sačuvajmo.

Užasne su uistinu prilike u Istri i u cijeloj Juljskoj Krajini u kojoj možemo reći sa hrvatskim pjesnikom Banovićem:

Za korizmom pustom, dugom, još ne
sviće uskrs nama,
Mjesto lovora i sviće, oko kuće drač
se vuče,
Ispod doma poharana nova nam se
dube jama,

ŠIME

Jakovu Buršiću

Još jugo je kuhalo unega marča u luk
kad se tvoja velika barka na panti pokazala,
daž je ronija, vas šest je stalo z veslom u ruki.
Barka na valih je kakono pero plesala.
Ti si sa svima upravlja i zadnji na krmu voziša,
i meni za vajak si se velik ka brig učinija.

Ča dani tako je riba barku nan punila,
sua je kuverta pod ribon, pune kašete u štivi,
ribu smo pekli pod skason, na ognju slatko je črčila,
i znali da ribar nikad i lipih dani proživl.
Ti si veseja bija i štorice nan si povida,
kakono med iz tvojih je ust tekla mornarska besida.

Pak je došla nesrića, ti si prez noge usta
i doma vajak si ustaja, kad mi smo hodili na more,
a nidan ni zna ča muk jedan ribar prova,
kad doma čuči, od jutra do mraka, od mraka do zore.
Mi smo po moru se klatili, kako izgubljeni sami,
i svi smo znali, da najbolji ribar ni više med nami.

Pop Pave je slutija i virno hižu li čuva,
trionfo u dva je punilo lita ti stara
ma mi smo Boga molili, neka nam te očuva,
Znajući da boljeg od tebe ne će nan bit gospodara.
Svakega dana sa suncon riba bi došla prid tvoja vrata,
a ti si je pravično dilija, u svaken gledajuć brata.

A kad bi jugo zakuhalo, svi smo ti punili hižu,
karte ubračali s tobom, štorice slušali tvoje,
kako ribe putuju, i kako gredu u mrižu,
kako pod sviću dolaze, čega se plaše i boje.
Svi smo veseli bili, vino crleno smo pili,
Spod kralja smo tukli i fine štroce činili.

Ka oca ja san te volija, i veseja k tebi hođija,
tvojega govora nikada si, ni tvoje ljubavi.
Vino san s tobom pija, palentu tvoju san tija,
riči tvoje upija i zna da si pretelj dobar i pravi.
A kad su te h Sveten Roku ponesli i prazan usta baladur,
mrt je posta mi tvoj dom, suri, črni i škur.

I ničeša više za me ni bilo u tvojem selu,
tuje su stvari i ljudi, iščezla moja je radost.
i jopet san zna, da ljubav je sve, u životu i delu,
i kada čovika izgubiš, kako da izgubiš mladost.

MATE BALOTA

ANTOLOGIJA ČAKAVSKE LIRIKE

našla je na odličan prijem kritike i javnosti. Interes za čakavsku poeziju je velik i kod čakavaca i kod nečakavaca, koji imaju smisla za pravu umjetnost. Oni koji još nisu naručili tu interesantnu knjigu neka je što prije naruče, jer je njezina naklada mala, a potražnja velika. Naručbe prima »Uprava« »Istre«, Zagreb, Marasikova ulica 28. Cijena je knjizi Din 20.

Mjest Angjela uskrsnjega lukav demon lakte suče»

Trebalo bi da gornje pismo velikog katoličkog biskupa Strossmajera dobro pročitaju i na nj se zamisle mnogi njegovi sadašnji drugovi.

Da to pročitaju porečki biskup Pederzoli, koji je za vrijeme svjetskog rata javno u svojim pastirskim poslanicama izrgavao ruglu pisanje talijanske štampe, da Italija radi za »spasenje« Istre, te ironično pitao: »kakvo nam spasenje obećavate... mi ga ne trebamo«. A kad je došla Italija Pederzoli je kleknuo obim nogama i poput onoga slabica od Don Abondija u »Promessi Sposi«, uskliknuo talijanskim došljacima: »Disposto, disposto sempre all' ubbidienza«, dok je našim seljacima, koji su ga došli moliti neka im dade svećenika vješta njihovom jeziku, jer ga oni ne razumiju niti se mogu više kod njega ispovjedati, odgovorio: »Ja, ča ćete, idite kući i molite se Bogu, ja vam pomoći nemogu!«

Da to pročitaju upravitelj biskupije u Gorici Sirotić, sada Sirotti, glasoviti progonitelj našeg jezika. Da to pročitaju njegov kolega riječki biskup Santini. Da to pročitaju i trentinski biskup Endrici, koji je pred ratom i za vrijeme rata znao odvažno braniti veliko katoličko načelo o jednakopravnosti svih naroda pred Bogom i o pravu, kojega ima svaki narod da ga se u vjerskim naukama podučava u njegovom materinskom jeziku, dok je pod Italijom pogazio sve te njegove riječi, sva ta katolička načela, i išao čak tako daleko da je dozvolio neka svjetski učitelji podučavaju vjeronauk u školama, jer ga njemački svećenici po svojoj svećeničkoj katoličkoj dužnosti nisu mogli podučavati njemačkoj djeci u tuđem jeziku....

Oh, da bi ustao sada iz groba biskup Mahnić, pred kojim je bila klonula i sama tada silna Austrija, kad se radilo o obrani ovog načela, užasno bi ostao razočaran i zaplakao bi videći kakve pastire imade sada katolička crkva u slavenskim i njemačkim zemljama pod Italijom.... A. B.

Proletne
šetnje
u našim
novim
cipelama

99:

Proletna cipela od smeđeg boksa sa kombinacijom o zmjske kože. — Isti model i u laku. —

129:

Najnoviji proletni model. Od prima smeđeg ševroa kombinovan sa pravom zmjskom kožom.

Ata

SITNE VESTI

180.000 avangardistov, ki so rojeni 1. 1916, bo prestopilo v milico. 24. maja bodo na slavnosten način praznovali ta vstop.

V Mančah pri Vipavi so nekemu gostilničarju zaprlj lokal, ker ni kupil cvetic, ki so jih prodajali fašisti v korist protituberkulozne organizacije.

Mahnar Ludvik iz Idrije, ki je po poklicu akrobatski igralec, ter je po vseh večjih mestih Italije razkazoval svojo umetnost in se s tem preživljal, je prišel koncem 1. 1933 tudi v Trst. Tu so ga aretirali z motivacijom, da ni plačal prepisanega davka na kar so ga tako pretepli, da je oglušil.

Ker se je izdajal za miličnika je bil kaznovan Surina Anton iz Trsta na 8 mesecev zapora in 3.000 lir denarne kazni, na poravnano stroškov, na lastno vzdrževanje v zaporu in na plačilo sodniških taks.

V Gorici so zaprlj začasno dva bara »Rainis« in »Regina Elena« ker se nista takoj podvrgla novim določilom glede znižanja cen. (Agis).

91 raznih trgovin so zaprlj v Palermu, seveda le začasno, ker niso znižale takoj cene, kot to predvidevajo nove določbe.

Novoga podeštata sta dobili vasi Opatjeselo in Temnica. Goriška prefektura je imenovala Marka Calabreseja za podeštata obe občini.

Goriški kino »Vittoria« je bil zaprt tri dni, ker je neka družba komikov v svojih izvajanjih »žalila nek drugi narod«. — Vsekakor se ni žalilo našega naroda, to smo prav gotovi, ker ital. oblast niso še nikjer v takih slučajih nastopile proti.

SMRT

Podgrad v Istri, 20. IV. 1934. Agis. — Dne 16. t. m. je umrl v vasi Podbeže daleč naokoli znani Ivan Šajina. Pokojni, ki je dočakal veliko starost 80 let, je bil skozi celo življenje velik narodnjak in poštenjak ter splošno priljubljen. Delo, ki ga je opravljal tekem 16 let v občinskem zastopstvu in ob času predvojnih političnih bojih, ga je izklesalo v močan in kremenit značaj, poln ljubezni do rodne grude in do bližnjega. Njegov pogreb je dokazal hvaležnost številnega ljudstva, ki ga je spremilo na zadnji poti. Naj mu bo lahka domača zemlja!

* V Mariboru se je pred kratkim smrtno ponesrečil v sokolski telovadnici, ko je telovadil naš rojak 20letni Ivan Gerželj, doma iz Divače. Bil je splošno priljubljen med našimi rojaki in tudi med domačimi in zato ga vsi kar najteže pogrešajo. Lep pogreb je jasno dokazal, kako je bil priljubljen. Staršem in sorodnikom naše iskreno sožalje!

U FOND „ISTRE“

Jugoslovenska Matica, Oštjek D 100.—
U prošlom broju objavljeno D 32.523.85
UKUPNO D 32.623.85